

Roma zengât ekap Paulonâ kulemguip.

Paulo nepnangât topnâ.

¹ Paulo nâ, Yesu Kristonâ kore a gâsunim Aposolo sâam nim Anutugât sinji âlip den sa lan kârâbapkât gâsum sâlâpnogip.

² Den sinji zo muyagibapkât Anutonâ sâam kâtigemnâ mârurnan Propete a sâam muyagemzinji Kembangât ekabân kulemguwe.

³ Kulemgune nanjâ Yesugâren âi sugip. Nanjâ Yesu, zâk a kutâ Dawidigât kiurâp zengâren gâbâ muyageip. ⁴ Yesu zâk Anutugât nanjâ op um salek sot hâlâlu oi Anutonâ nanjangât topnâ imbanjânoot itâ muyageip. Mumunan gâbâ mängei zaarip. Mängei zaatnâ kembu patâniñâ ândiap. ⁵ Yesu Kristo, zâk kembuniñandâ tânnomnâ aposolo nep sâam nigip. Oi hân dâp a sinji âlip dâzângua nângâm lum Kembu Yesugât kâmut upigât nângâm sâip.

⁶ Oi a nâmbutnâ zen ziiñik bunâ. Zen sot ârândâñ Roma a zin Yesu Kristogât arâp upigât diizingip. Zorat nep zo zengâren yatâ tuubatkât sâam nigip. Roma kamânân ândie, zen Anutugât sinji op ândibigât sot um târârak ândibigât gâsuzingip.

⁷ Anutu umñandâ gâsuzinji ândie, zengât ekap zi kulemguan.

Ibâniņ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângožânġonj sot um lumbe, zo zeņġâren zimbap.

Pauloņâ Roma kamânân âi Kembuġât siņġi a ziņġitpatkât sâip.

⁸ Roma a zen Kembuġâren nânġâm pâlatânj kwâkņanġâm ândime, zorat siņġi hân dâp ari nânġâne âlip opmapkât zeņġât op sâiwap sâman. Yesu Kristoņâ tânzânġoipkât sâiwap sa Anutugâren zâimap. ⁹ Nanņanġât siņġi âlip sâm umnandâ Anutu kore okņanġa topņâ nânġamap, zâkkât mâteņan den zi sa nânġânek. Nâ ninâu sâman dâp zeņġât op sâman. ¹⁰⁻¹¹ Nâ zen ziņġitpatkât otnimap. Zo yatâ zei ândim ġâwan. Narâk zi ko kut ñâi ñâiņâ saanigi tâpman. Anutuņâ nânġi dâp oi mâtâp muyagem niġi zeņġâren ġâbatkât dukuman. Nâ ġamņâ tânzânġua Kaapumņâ imbanġa ñâi ziņġi kâtigem ândibigât sâman. ¹² Nâ itâ sâbâ. Zeņġâren ġa nânġâm pâlatânġât bonņâ tirâpagom tânagonat.

¹³ Oi bukurâpnâ, topnâ kârubegât itâ dâzânġobâ. Nâ a kâmut nâmbutņâ zeņġâren opman, zo yatik Roma zeņġâren ġamņâ nep tuum bonņâ muyagibatkât sâman. Oi ġabâ sandâ kut ñâi ñâi nâmbutņandâ saanigi tâpman. ¹⁴ Nânġa saru a sot barâ a, a nânġânânġâziņoot sot kwakmak ârândânj siņġi âlip dâzânġobatkât sâm niġip. ¹⁵ Zorat Roma kamânân a zen siņġi âlip dâzânġobatkât umnandâ bâbâlanj opmap.

Nânġâm pâlatânġât op ândiândi mimbî.

16 Nâ siŋgi âlipkât nânga aŋunŋoot mân opmap. Wangât, zo Anutugât imbanjâŋoot, zorat. Siŋgi âlip zo nângâm Kembangâren nângâm pâlâtân kwapi dâp tânzângom bâlijan gâbâ mâkâziŋgâbap. Yuda a sot hân nâin gok zen ârândân. 17 Siŋgi âlibân Anutugât mâtejan târâraknâ utnatkât mâtâp ziap. Zâknâ nângâm pâlâtânziŋoot zo mâtâp zoren diiziŋgâbap. Oi zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nângâm pâlâtân kwâkŋangâm tosaziŋ bun urâwe zo, ziŋâ ândiândi mimbi.”

A ziŋâ Anutu birâm nâtâtigân bagiwe.

18 A Kambu kândâtkom bâliŋ upme, zen bâliŋ utne zorânâ den bonŋangât mâtâp zo doongumap. Bâliŋ mâme a ziŋ yatâ upmegât Anutu kukŋangât bonjâ sumbemân gâbâ zenġâren muyagem zemap. 19 Anutuŋâ hâuŋâ ziŋgâmap, zorat topŋâ itâ. Anutugât topŋâ zo muyap zeï nângâme. Anutu zikŋak topŋâ muyagem ziŋgâmap. Hân muyageibân gâbâ a ziŋ Anutugât topŋâ itâ ek nângâm gawe. Anutu zâk aŋâ mân igiknâ. 20 Oi zâk imbanjâŋoot kambu patâ op ândiap. Hân muyagem kut nâi nâi top top muyagem pâip, zorân topŋâ muyagei âlip ek nângâme. Zorat a zen Anutu kândâtkomjâ bâliŋ utne hâuŋâ ziŋgi ko dap op den hâuŋâ sâbi?

21 A zen Anutu ândiap nângâm, mân ândiap tobat oi hurat mân kwâkŋangâwe. Oi mân sâm âlip kwâkŋangâwe. Oi zen nângânângâziŋan bâliŋâ top top muyagem um kâtik utne nâtâtiknâ kâpizânġoip. 22 Oi a ziŋ nen nângânângâniŋoot ândien sâweŋâ kwakmak op ândiwe. 23 Yatâ

otziŋgi zen Anutu ândiândiŋ kâtik, âsakŋâ mar-
inâ, zâk mân hurat kwâkŋaŋgâm a sot nii, zuu,
mulum, kut ñâi ñâi buŋ orotŋâ zorat lopio sobem
hurat kwatziŋgâwe. Zen yatâ urâwe. Oi narâk
ziren zo yatik op ândie.

²⁴ A zen yatâ utne Anutuŋâ ziŋgit birâziŋgi
umŋâ sâkkât âkŋâle top top nâŋgâm bâliŋâ op um
sâkziŋ mem bâliŋ kwap piuriyâunzabân bagiwe.

²⁵ Zen Anutugât topŋâ nâŋgâm kândâtokom sarâ
mâte okŋaŋgâwe. Oi mariziŋâ birâm kut
ñâi ñâi muyageip, zo hurat kwâkŋaŋgâm kore
okŋaŋgâwe. Nen ko itâ nâŋgen. Kut ñâi
ñâi muyageziŋgip zorat Anutu, zâk sâm âlip
kwâkŋaŋgâm ândeindâ dâp upap. Perâkŋak.

²⁶ A zen Anutu kândâtkuwegât birâziŋgi âkŋâle
bâliŋâ muyageziŋgip. Oi ambân zen Anutuŋâ
ap ambin ândiândi mâtâp sâip zo birâm ambân
torenŋâ ândiândi bâliŋan bagiwe. ²⁷ Oi a zen
yatigâk ap ambin ândiândiŋ birâmŋâ umziŋan
âkŋâle bâliŋaŋgât kârâpŋâ sei a torenŋâ sot bâliŋ
top top muyagiwe. Oi bâliŋâziŋaŋgât hâuŋâ um
sâkziŋ tâmbetagowe.

²⁸ Zen Anutugât topŋâ nâŋgâm mân hurat
kwâkŋaŋgânâ utne zâkŋâ birâziŋgi umziŋ gulip
oip. ²⁹⁻³⁰ Oi kut ñâi ñâi bâliŋâ top topŋâ donbep
urâwe. Bâliŋâ sot laŋ orotŋâ, ziiŋâ umziŋan
siksâuk oi sikumgât âkŋâle, kâmbam, kâsa, sarâ,
um kâlak, zo yatâ op ândiwe. A umân pâpan,
sarân sâsâ, Anutu kâsa okŋaŋgâme, zâizâiŋ, sâk
mâme, bâliŋaŋgât mâtâp muyagime. Ibâ mam
zeŋgât den kwâkâme. ³¹ Um nâŋgânâŋgâziŋ buŋ
ândime. Um lâklâk buŋ ândime. A lumbenâ buŋâ,

buku orot buŋâ ândime. ³² Kut nâi nâi yatâ opŋâ tâmbetagobi. Anutugât den yatâ ziap, zo nâŋgâm tâtâlim laŋ upme. Oi zorik buŋâ. A nâmbutŋâ utnetâ tânzâŋgome. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren yatik op ândie.

2

Gâtâm âlipŋâ sot bâliŋâ zorat sâŋgân minat.

¹ Zorat a, gâ dap op topkâ sapsuban? A nâmbutŋandâ tosa muyagine hâuŋaŋgât den sâm gikâ sâm muyagemat. A nâŋgâm bâliŋ kwatziŋgâmat, zo yatigâk gâ opmat. ² Oi Anutuŋâ a yatâ upme, zen hâuŋâ ziŋgi dâp uap. Zo yatâ nâŋgâmen. ³ A, gâ nâmbutŋâ zeŋgât tosa sâm muyagem yatik opmat. Gâ dap nâŋgat? Nâ Anutuŋâ hâuŋâ mân nibap, yatâ sâm opmat? ⁴ Kembuŋâ lumbeŋâ patâ otgimŋâ hâuŋaŋgât den kek mân sâi gâ wangât zorat nâŋgâna yenŋâ opmap. Gâ umgâ melânŋbangât Anutuŋâ lumbeŋâ otgimap, zo âkon opmat? ⁵ Gâ umgâ kâtikŋâ. Umgâ mân melânŋna tosagâ kârâp yatâ kwâkŋan kwâkŋan pam zari kârâp simbap narâkŋan, narâk patin, Anutuŋâ sâi simbap. Narâk zoren Anutu kukŋaŋgât bonŋâ âsagegibap. ⁶ Anutuŋâ a orot mâmeninŋaŋgât dâp hâuŋâ niŋgâbap. ⁷ A nâmbutŋâ kut nâi nâi âlipŋâ tuume, zen sumbemân neule âsakŋâ sot ândiândi kâtik muyaginam kâtigime. Zen hurat kwatziŋgâm ândiândi kâtik ziŋgâbap. ⁸ A nâmbutŋâ zinŋâ op, zâizâiŋ opŋâ den bonŋâ kwâkâm kut nâi bâliŋâ mem ândime, zeŋgâren Anutu kukŋaŋgât bonŋâ muyageziŋgâbap.

⁹ Bâliņ mâme a Yuda a sot hân nâin gok, zen aksik sâknam yâmbât muyageziņgâbap. Yuda a kândom muyageziņgâbap. Bet ko hân nâin goknâ muyageziņgâbap. Wangât, Yuda zen Kembugât den kândom nângâwe, zorat. Hân nâin gok zen bet nângâwe. ¹⁰ Târârak ândibi, zen aksik Yuda a sot hân nâin gok zen neule âsaknâ sot lumbenâ muyageziņgâbap. Yuda a zen kândom. Hân nâin gok zen bet. Yuda a sot hân nâin gok zen âlipnâ sot bâliņâ utne hâuņâ dâbâk otziņgâbap. ¹¹ Kembuņâ hâtubâtu mân otniņgâbap.

Anutuņâ a hân nâin goknâ zeņgât umziņan gurumin den pâip.

¹² A Mosegât gurumin den mân nângâm bâliņ upme, zen aksik gurumin den mân nângâm tâmbetagobi. A gurumin den nângâm ândim bâliņ upme, zen aksik Anutuņâ gurumin dengât dâp hâuņanġât den sâbap. ¹³ A gurumin den kindapnâ yen nângâme, zen Anutuņâ ziņgiri târârak mân upme. Ka a nângâmņâ lum kwâtâttime, zeņgât târâraknâ sâm ziņgâbap. ¹⁴ Hân nâin goknâ Mosegât gurumin den mân nângâwe, zen umziņanġât gurumin den lum Mosegât gurumin den mân nângâweņâ gurumin denziņoot upme. ¹⁵ Yatâ utnetâ gurumin den umziņan pâip, zorat top muyagemap. Gurumin den umziņan pâip, zorâņâ um nângânângâziņâ purikgurik op tosaziņanġât den sâm kwâkâziņgâmap mo lumbenâ den âlip sâmap. ¹⁶ Zo narâk patâgât siņgi yatâ opmap. Narâk zoren Anutuņâ sâi Yesu Kristonâ umniņan kut nâi nâi ziap, zorat topnâ sâm muyagibap. Nâ siņgi âlipkât den sâm muyagem

yatik sâman. Oi Yesu Kristo, zâk sâman dâp yâtik topziñ sâm muyagibap.

Yuda a nâmbutñâ, ziñ Kembangât den zo sâkñak mem ândiwe.

¹⁷ Gâ gikangât nâ Yuda a sâm Mosegât a op ândina gurumin denñâ koremgâ oi pam zemat. Oi itâ sâm sâk mâme opmat, “Nâ Anutugât târotâroyân ândian. Oi Anutugât den nângâman. ¹⁸ Oi gurumin den kwâkâm niwe, zo nângâm kwâtâtiman.” Gikangât yatâ nângâm zâizâiñ opmat. Zi upan, zo mân upan, zo nângâm sâlâpkumat. ¹⁹ Oi gikangât itâ sâmat, “Nâ sen bâp âlipñangât mâtâbân diizingâbat. Oi ñâtâtigân ândie, zen âlip âsakñâ ziñgâbat. ²⁰ Oi kwakmak a zo âlip kubikziñgâbat. Oi katep umâlep den sâm kwâkâm ziñgâbat. Wangât, nâ den kâtik sot den bonñâ zorat topñâ nângâman, zorat.” ²¹ Gâ gikangât yatâ nângâm ândimatkat den ñâi mâsikâgibâ. Gâ a nâmbutñâ kwâkâm ziñgâmatñâ gikâ umgâ mân kubikmat, zo wangât yatâ opmat? Gâ a nâmbutñâ kâmbu mân upi sâm dâzângomñâ gikâ kâmbu opmat. Kâmbu zo wangât opmat? ²² Ap ambin mân birâyanğâbabot dâzângom gikâ ambingâ yatik birâmat, zo ka. Gâ Yuda a opñâ itâ nângâmat, “Nen lopio gootñan arindâ Anutuñâ niñgiri mân dâp upap.” Yatâ nângâm a nâmbut zen lopio mân hurat kwapigât sâm dâzângom gikâ lopio namin gâbâ kut ñâi ñâi kâmbu memmat, zo ka. ²³ Gâ Anutugât gurumin den nângâm zâizâiñ opmatñâ den kâtik kona a nâmbutñâ ziñâ gekñâ Anutu sâm bâliñ kwapme, zo ka. ²⁴ Zorat ko Kembangât ekabân zengât den ñâi itâ kulemguwe.

“Zen bâliņ utne hân nâin gokņâ zen ziņgitņâ yatik Anutu sâm bâliņ kwâkņangâme.”

Kaapungât tobatņâ umân zei bonņâ sâsâņ.

²⁵ Gâ sâkkan Anutugât den kâtik lum kwabâ kwatgiwe oi ko den kâtik zo luna bon upap. Den kâtik zo kona kwabâ kwatgiwe, zo yenņâ uap. ²⁶ Oi zorat torenņâ ziap. A hân nâin gok nâi kwabâ mân kwâkņangâwe, zâk den kâtikņâ lugi kwabâ kwâkņangâwe, zo yatâ âlip upap. ²⁷ Oi kwabâ mân kwâkņangâne ândimņâ den kâtikkat nep tuubapņâ nepņâ zâkkât topņâ sapsubap. Oi Yuda a den kâtikņâ nâņgâmņâ mân lume, zenġât topziņ yatik sapsubap. ²⁸ Nâi zâk kwabâ kwâkņangâne gurumin den mân lumap, zâkkât dap dap sânat? Zâk Yuda a bonņâ? Buņâ. ²⁹ Sâgân den kâtikkat tobat mem ândiândiņ, zo bonņâ buņâ. A nâi umņandâ bâliņâ birâm Kembugât siņgi ândimap, zâkkât Yuda a bonņâ sânat. Umân Kaapumņâ nep tuumap, zo bonņâ. A yatâ zorat a ziņâ buņâ, Anutuņâ nâņgi âlip oi sâm âlip kwâkņangâbap.

3

Bâliņâniņandâ Anutugât den mân mem gei kwâpap.

¹ Yuda a nen hân nâin gok zen sot dâbâk upmen mo? Kwabâ kwatniņgâwe, zo yenņâ? ² Yatâ buņâ. Yuda a, nen Anutuņâ diņâ niņgip. Nen Anutuņâ siņgi den top top dâtnâņgoi zorat mariņ urâwen. ³ Oi dap yatâ? Yuda a nâmbutņâ zen Anutugât den nâņgâm kândâtkume, zorat itâ sânat? “Lolotziņandâ Anutuņâ sâi kâtigemap,

zo koi gibap?” ⁴ Buŋ kâtiŋâ. Anutu zâk sâi kâtigemap. Ka a nen dinniŋâ sarâ sot bon buŋ sâmen. Nengât yatâ sâsân. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Kembu, gâ sâm kubikna a ziŋ nâŋgâne âlip upap. Gâ sâm kwâkâna a zen diŋgâ mân kwâkâbi.”

⁵ Bâliŋ oindâ Anutuŋâ târârakŋaŋgât topŋâ sâm muyagemapkât dap sânat? Itâ sânat? “Top yatâ ziapkât Anutuŋâ zobâ hâuŋâ niŋgi mân dâp upap.” Yatâ buŋâ. ⁶ Zo agât den. Anutuŋâ târârak mariŋâ ândiap, zorat Anutuŋâ a bâliŋâniŋaŋgât hâuŋâ niŋgi dâp upap. ⁷ Oi den toren ko den sarânandâ Anutugât den bonŋâ tângoi kutsiŋiŋaŋgât wangât nâ bâliŋ mâme a sâm hâuŋâ nibap?” ⁸ Oi wangât itâ mân sâmen? “Nen bâliŋ oindâ Anutuŋâ bonŋâ muyagibap.” A nâmbutŋâ ziŋ nengât yatâ sâme. Sâm sâtŋiŋan sâme. Den bâliŋâ yatâ zo sâm mâtâp zo lânme zo, zen ko hâuŋâ ziŋgi dâp upap.

A aksik gulip urâwe.

⁹ Yuda a nen a nâmbutŋâ walâziŋgâm tobat nâi ândien mo? Yatâ buŋâ. Yuda a sot hân nâin gok nen aksik bâliŋaŋgât kore upmen. ¹⁰ Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A zengâren gâbâ nâi târârakŋâ mân ândiap.

¹¹ Nâiŋâ itâ mân sâmap, ‘Nâ Anutugât topŋâ nâŋgâbâ.’ ¹² A zen pisuk

Kembugât mâtâp birâm bâliŋan âiwe. Zengâren gâbâ nâiŋâ âlip mân opmap.

¹³ Gânduziŋan gâbâ kuk kalâm âsagem takâmap. Nâmbâlamziŋâ puriksâi sarâ

den kopgâmap. Lâuzinâ mulum kâtiknâ yatâ. ¹⁴ Lâuzinân den bâlinâ sot um kâlak den piksâm ziap. ¹⁵ Kâmbamgât bâbâlan op âime. ¹⁶ A tâmbetzângom âim tâmbetagome. ¹⁷ Lumbenângât mâtâp zorat kwakme. ¹⁸ Zen Anutugât kenngât mân op ândime.”

¹⁹⁻²⁰ Den zo gurumin den ekabân ziap. Oi nen itâ nângâmen. Gurumin den zo a ambân aksik nenngât op sâi umnan ândien. Nen dap op gurumin den lum ândim Anutu mâtenan târârak utnat? Gurumin den, zorân tosanin sâm muyagemap. Zo a aksik nenngât topnin sâm muyagei dap op hâunâ sânat? A aksik nenngât tosanin Anutugâren ziap.

Yesunâ suupnin meip, zorat nângâm pâlâtân kwâknangâm tosaninâ bunâ upap.

²¹ Mosegât gurumin dennâ mân tânnângomap. Ka narâk ziren gurumin den yen zei Anutugât mâtenan tosa bun utnatkât Anutunâ mâtâp muyageip. Mâtâp zo gurumin den sot Propete zengât ekabân sinjinâ kânnan sâm kulemguwe. ²² Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâknangindâ tosanin bun oi ândiândinâ mâtâp zo nenngât sinji uap. Zo a topnâ topnâ nenngât matâp kânok. Mâtâp nâi mân ziap. ²³ Nen aksik patâ bâlin urâwengât Anutunâ ningiri mân dâp oip. Anutugât âsaknâ neulen takânatkât mân uen. ²⁴ Ka Yesu Kristo zâk sângânnin mem suupnin meipkât Anutunâ sângân bun tânnângom hâlâlu minningip. ²⁵ Zâknâ nanjâ sângongoi gem gâi a ambân mâtezinan kune moi gilâmjandâ bâlinânin sanjorip. Oi zen

zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândibinâ tosazin buņ ândibi. Bâlinâ op gawe, zorat tosazin Anutuņâ umâlipņangât pâi zeipkât Yesu mumuņan bagei Anutugât mâtenan tosanin buņ orotņangât mâtâp muyageip. ²⁶ Yesu nângâm pâlâtân kwâkņangâme, zen tosazin buņ upme. Zorat topņâ narâk ziren muyagibapkât Anutuņâ yatâ oip. Anutu, zâk hâlâlu mariņâ ândiap. Oi zorat topņâ zo muyap pâi ziap.

Nângâm pâlâtân kwâkņangâmengât op tosanin buņ op ândinat.

²⁷ Oi âlip zâizâin utnat? Buņâ. Zâizâinâ zo kândanip. Wangât kândanip? Nen orot mâme âlip op ândim tosa buņ uen? Buņ kâtikņâ. Nen yen nângâm pâlâtân kwâkņangindâ tosâniņ buņ kwatniņip, zorat. ²⁸ Nen itâ nângen. A nen gurumin den luluniņangât buņâ. Nângâm pâlâtangât op tosanin buņ upmen.

²⁹ Zen dap nânge? Anutu zâk Yuda a nenġât Anutuyâk? Buņâ, Zâk hânņâ hânņâ nenġât Anutu. ³⁰ Zâk Anutuniņ kânok ândiapkât Yuda a sot hân nâin gokņâ ârândân nângâm pâlâtangât op tosanin buņ minniņgâmap. ³¹ Oi yatâ sâm nângâm pâlâtangât op gurumin den kândanmen? Buņâ. Gurumin den zo tângumen.

4

Abaram sot Dawidi, zet Anutu nângâm pâlâtân kwâkņangitâ tosazik birip.

¹ Gurumin den zorat nângâm sâkunniņ Abaram, zâkkât dap sânat? ² Zikņâ orot mâmenangât

op tosanâ buŋ oip? Zo yatâ oip sâi Anutugât mâteŋan sâknâ mem zâi pâmbap. ³ Ka Kembangât den nâi itâ ziap,

“Abaramnâ Anutu nângâm pâlâtân kwâkŋanŋip, zorat opnâ Anutuŋâ zâkkât nânŋi tosanâ buŋ oip.”

⁴ Zorat itâ sa nângânek. Nâi zâk nep tuum sângân mei, zoranŋ yen pindâpindân zo yatâ buŋâ. Nepkât sângân uap. ⁵ Oi nâi ko ândiândi târârakŋanŋât nep mân tuumnâ bâliŋ mâme zengât tosa birâmap, Anutu, zâkkâren nângâm pâlâtân kwâpap zo ko Anutuŋâ nângâm pâlâtânŋânŋât op nânŋi tosanâ buŋ upap.

⁶ Marumŋan a kutâ Dawidi, zâk yatik Anutuŋâ a nâi orot mâme âlip nep mân tuugi tosanâ birâbap, zâk sâm âlip kwâkŋanŋâm itâ kulengoip,

⁷ “Kembuŋâ tosaziŋ birip sot bâliŋâziŋ gulipkoip, zen sâtâre upi. ⁸ A nâi zâk Kembuŋâ zâkkât nânŋi tosanâ buŋ opmap, zâk sâtârenŋoot upap.”

Abaramnâ nângâm pâlâtânŋanŋât opnâ hân anâ anâ kândom otniŋip.

⁹ Sâtâre den zi kwabâ kwatniŋgâwe, Yuda a neŋgârâk? Mo a hân nâin nâin goknâ zengât sot ârândânŋ uap? Kembangât ekabân Abaramgât den nâi ziap. Zo sâlâpkum nângâmen. Zâk Anutuŋâ nângâm pâlâtânŋanŋât op tosanâ birip. ¹⁰ Narâk ikâ zoren tosanâ buŋ miŋanŋip? Kwabâ kwatne ândeibân mo yen ândeibân tosanâ buŋ miŋanŋip? Zo yen ândeip, narâk zoren tosanâ buŋ miŋanŋip.

¹¹ Zâk kwabâ mân kwâkŋanŋâne ândim Anutu nângâm pâlâtân kwâkŋanŋi tosanâ birip. Nângâm

pâlâtângât undip zo bet sâkņan pindip. Abaram zâk yatâ opņâ kwabâ mân kwâtzingâne ândim Anutu nângâm pâlâtân kwâkņangâne tosaziņ buņ oip, zengât kâukņaziņ op ândeip. ¹² Oi kwabâ kwâtningâne ândim nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiwen, neņgât kâukņâ oip. Zâk nângâm pâlâtângât mâtâp lânip. Mâtâp zorik kiunņâ kiunņâ Abaram zâk kâukņiņâ sâindâ dâp upap.

¹³ Anutuņâ Abaram sot kiurâpņâ hân patâ sinņi kwâtzingip, zo gurumin den lulunangât buņâ. Nângâm pâlâtânangât op tosaņâ birâm yatik oip. ¹⁴ Oi sinņi kwatzingip, zo gurumin den lume, zengât oi sâi nângâm pâlâtângât mâtâp sot Anutuņâ Abaram den dukuip, zo bon buņ opap. ¹⁵ Gurumin den buņâ oi sâi ko tosaņâ hâunangât den mân muyagebap. Gurumin denņâ tosaņâ hâunangât den muyagemap. Zorat a gurumin den lulunangât mâtâbân lân ândimņâ tosaziņ buņ mân upi. Buņâ. Kembu kukņangât bonņâ zengâren muyagibap.

¹⁶ Anutuņâ sâm kâtigem kut nâi nâi sinņi kwatningip, zo nângâm pâlâtânningât op muyagibap. Zo bon buņ mân upap. Zinziņ kâtik zem zâimâmbap. Wangât, zo umâlipņangât op tânzânģozânģoņ, zo pindi Abaramgât kiurâp neņgâren bon oip. Gurumin den lume, zenâk buņâ. Abaramņâ nângâm pâlâtângât mâtâp lânmen, nen aksik Abaramņâ Anutugât mâteņan sâkunņâ uap. ¹⁷ Anutuņâ Abaram den nâi dukumņâ sâm kâtigeip. Den zo Kembugât ekabân kulemguwe. Zo itâ ziap,

“Nâñâ gã a kâmutñâ kâmutñâ zengât ibâziñ up-angât sâñ giwan.”

Abaram zâk den zo nâñgâm Anutu nâñgâm pâlâtân kwâkñangâm itâ nâñgip, “Anutu zâk mu-muñan gâbâ mânginiñgâbâ sâñ mânginiñgâbap. Oi kut ñâi ñâi mân ziap, zo sâi muyagibap.” Abaram zâk yatâ nâñgip.

Abaram nâñgâm pâlâtânñâ zâizâiñ zemñangip.

¹⁸ Abaram zâk a kâmut donbep zengât ibâ upap. Den zo nâñgâm itâ mân sâip, “Nâ sombâ op ki-unnâ buñ ândiangât dap yatâ kiurâpnâ âsagibi?” Buñâ. Yatâ mân sâip. Kembangât den zorat bonñâ âsagibapkât mambât ândeip. Den itâ sâñ dukuipkât, “Kiurâpkâ donbep patâ yatâ muyagibi.” ¹⁹ Oi zâk kendonñâ 1 handeret oip. Sâkñâ patkip oi Sera zâk kâpin ândim sâkñâ âron oip, zo ekñâ nâñgâm pâlâtânñangât um zagât mân oip. ²⁰ Anutuñâ sinji den dukuip, zo nâñgi mân bon buñ oip. Nâñgâm pâlâtânñangât kâtigem Anutugât nâñgi zari sâtâre okñangip. Zâk itâ nâñgâm ândeip. ²¹ “Anutuñâ kut ñâi muyagibapkât sâip, zorat bonñâ âlip muyagibap.” ²² Abaram zâk nâñgâm pâlâtânñ zemñangipkât Anutuñâ nâñgi tosanñ buñ oip.

²³ Anutuñâ nâñgi tosanñ buñ oip, den zo Abaram zikñangârâk mân kulengoip. Nengât ârândânñ kulengoip. ²⁴ Kembuniñâ Yesu mu-muñan gâbâ mângeip, Anutu, zâk nâñgâm pâlâtân kwâkñangindâ nengât yatik nâñgi tosaninñ buñ utnat. ²⁵ Anutuñâ sâi Yesu kune tosaninñangât op moip. Oi tosaninñ buñ upapkât mu-muñan gâbâ zaarip.

5

Yesuñâ lumbenâ muyageipkât sâtâre utnat.

¹ Yesu Kristonjâ suupniñ mem moipkât nen nângâm pâlâtângât op tosanin buñ urâwengât Yesu Kristogâren pâlâtân op Anutu sot lumben op ândimen. ² Yesuñak mâtâp mem niñgipkât Anutuñâ tânnângoi ândien. Oi gâtâm zâk sot ândeindâ Anutugât imbañangât âsakñâ âsagei mem ândinat, zorat nângâm ândim sâtâre upmen. ³ Oi zorik buñâ. Sâknam ândiândiniñangât sâtâre upmen. Oi itâ nângâmen. Sâknamân ândimñâ umniñ mân loribap. ⁴ Oi yatâ ândeindâ Anutuñâ niñgiri âlip upap. Nen nângâm pâlâtân sot ândim Anutuñâ kut ñâi ñâi neñgât siñgi sâip, zorat nângâm um bâbâlan op mambât ândinat. ⁵ Nen zo yatâ ândimñâ bonñâ minat. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ umniñan pâip. Kaapum zâk den itâ sâm muyageniñgâmap, “Anutugât umñandâ donjebep gâsuningâm tânnângomap.”

⁶ Mârum nen imbañâ buñ ândiwengât târârak mân ândiwen. Oi narâkñâ mâte oi Kristo zâk bâliñ mâme a neñgât op moip. ⁷ Nen itâ nângâmen. A târârak ñâigât hâuñâ op mumuñâ, zo a neñgâren mân taap. A âlipñâ ñâigât op mumuñâ, zo ko muyagibap mo dap? ⁸ Nen bâliñ op ândeindâ Anutu nen umñandâ donjebep gâsuningip. Anutuñâ umâlipñangât opñâ Kristo sângongoi gem hâuñiñâ moip. ⁹ Zâk neñgât op moipkât itâ nângâm kwâtâtimen, “Tosanin buñ urâwen. Anutu kukñangât bonñâ muya-muyagin narâkñan Anutuñâ tosaninangât hâuñâ mân niñgâbap.”

¹⁰ A nen mârum Anutu kâsa okņangâm ândiwen. Oi nârâk zoren nanņandâ neņgât op moip. Oi zorik buņâ. Neņgât op moipkât diiningi nen Anutu sot buku urâwen. Oi zorik buņâ. Zâkņâ walâm otniņgâbap. Zâk sot buku op ândeindâ nanņandâ ândim bâliņan bagibemgât tânnâņgobap. ¹¹ Oi zorik buņâ. Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkņâ lumbenâ muyagem Anutu sot târokwatniņgi buku buku ândien. Zorat nen Anutu sâm âlip kwâkņangâmen.

Adamņâ mumuņ muyageip. Yesuņâ ândiândi muyageip.

¹² Zorat itâ nâņgânâ. A kânok Adam, zâkkât opņâ bâliņâ hânân muyageip. Oi bâliņangât op mumuņâ muyageip. Oi a aksik zeņgâren zarip. Wangât, a aksik zen bâliņ urâwe, zorat zeņgâren arip. ¹³ Mârum Mosegât gurumin den mân muyagei bâliņandâ kândom muyagem zeip. Oi narâk zoren Mosegât gurumin den mân muyageipkât bâliņâ yen zem gâip. Anutuņâ tosaziņ mân sâlâpkoip. ¹⁴ Ka bet gurumin denņâ muyagei a ziņ tosaziņ ek nâņgâwe. Adam zâk bâliņ oi mumuņandâ topkwap a ândim gawe, zen a kutâ otziņgâm ândim gâi Mose muyageip. Adamgât tobat mân urâwe, zeņgâren laņ ârip. Adam zâk mumuņangât kâukņâ oipņâ bet nâi ândiândigât kâukņâ muyagibapkât sâsân, Yesu, zâkkât dâp oip. Ka topzik nâi nâi.

¹⁵ Anutu umâlipņangât tânzâņgozâņgoņ, zorâņ den ku zorat dâp buņâ. Zorâņ wâlâp. A aksik patâņâ Adamgât den kuņangât opņâ mom naņgâwe. Oi Anutugât tânzâņgozâņgoņ, zo

a kânok Yesu Kristogât tânzângoazângoŋaŋgât op Adamgât den ku walâmŋâ a doŋbep tânnângoip. ¹⁶ Kembugâren gâbâ tânzângoazângoŋ sot toren Adam den kuŋaŋgât bonŋâ, zet topzik ŋâi ŋâi. A kânokkât tosaŋâ simgât sâam kwâkâkwâkâŋ muyageip. Ka Kembugâren gâbâ tânzângoazângoŋandâ tosa doŋbep birâm tosaŋiŋ buŋ muyageip. ¹⁷ A kânok Adam den kuŋaŋgât op mumuŋâ muyagemŋâ imbaŋâ mem a kutâ otziŋgip. Ka Kembugâren gâbâ tânzângoazângoŋandâ walâm tâtalek oi a doŋbep nen tosaŋiŋ buŋ orot, zo mem umniŋan mem gimennâ a kânok Yesu Kristo, zâkkât opŋâ ândiândiyân a kutâ op ândinat.

¹⁸ Zorat itâ. Mârum a kânok Adam, zâkŋâ bâliŋ oi a aksik simgât siŋgi urâwen. Oi bet zo yatik a kânokŋâ târârak ândei Yesugât siŋgi a nen doŋbep tosaŋiŋ buŋ oi ândiândi muyagiwen. ¹⁹ Akânok Adam, zâkŋâ bâliŋ oi a doŋbep niŋâ bâliŋ mâme a ambân urâwen. Zo yatik a kânok Kristo, zâk sât lulu ândeipkât a doŋbep nen Anutugât mâteŋan târârak op kinat. ²⁰ Adamŋâ bâliŋ oi bâliŋâ hânân muyageip. Bâliŋâ gwâlântensâbapkât sot bâliŋaŋgât topŋâ muyagibapkât Mosegât gurumin den muyageip. Oi bâliŋâ muyagem zari Anutugât siŋgi tânzângoazângoŋandâ walâm zariŋ. ²¹ Den san, zo itâ. Bâliŋandâ mumuŋâ muyageip. Muyagemŋâ a ambân a kutâ otziŋgâm ândim gâip, zo yatik tânzângoazângoŋandâ a kutâ op tosa buŋ minniŋgâm ândiândi kâtiŋân nâmbanbap. Kembuniŋâ Yesu Kristo nenŋât op moipkât yatâ muyagibap.

6

Yesugât mumuñan târokwatningip.

¹ Bâliñâ hânân muyagei Kembangâren gâbâ tânzângozânngoñandâ walâm tâtalek oip, zorat dap sânat? “Anutugât tânzângozânngoñandâ lañ kârâbapkât bâliñ doñbep op ândinat.”

² Yatâ sânat? Kutsingiñâ lañ kârâbapkât yatâ utnat? ³ Yatâ buñâ. Kristo sot muwen. Too sanjonningâwe, narâk zoren Yesu Kristogâren târokwarâwen. Nen Yesugât mumuñan târokwarâwen. Zo nângâme mo? Zo yatâ oi dap op bâliñan târokwap ândinat? ⁴ Zo yatâ nen too sanjonningâne Kristo sot ârândân mom hanagowen yatâ uap. Oi Kristogât ibâ, Anutu, zâk imbañandâ Kristo mumuñan gâbâ mângei zaarip, ândiap. Nen yatik wâgân op ândiândi uñakñâ ñai muyageniñgi ândinat.

⁵ Nen mumuñangât tobat op târokwarâwengât zaatzaatñangât, zo yatik op târokwâtnat.

⁶ Niinangât itâ nângâmen. Um sângiñâ Yesu sot ârândân poru nagân kuwe. Zo um sâkniñan bâliñangât imbañâ koi gibapkât sot bâliñangât kore mân op ândinatkat. ⁷ Ñai zâk moi bâliñangât tâkñâ olañbap. Oi nen yatik Kristogât mumuñan târokwarâwengât bâliñangât tâkñâ mân saaniñgi ândinat.

⁸ Itâ nângâmen. Kristo sot muwenñâ hânân sot sumbemân zâk sot ândinat. ⁹ Kristogât itâ nângâmen. Anutuñâ zâk mumuñan gâbâ mem zaaripkât dum zagâtñâ mân mumbap. Mumuñandâ Kristogât a kutâ dum zagâtñâ mân upap. ¹⁰ Yesu moip, zâk bâliñaniñangât op sâp

kânok moi âkip. Oi Anutuñâ Yesu mumuñan gâbâ mângei zaatñâ Anutugât kutsiñgi lanj kârâbapkât nep tuum ândiap. ¹¹ Oi zengât yatik. Ziñangât nânġânetâ bâliñâziñangât zâk sot muwe yatâ uap. Oi Yesu Kristo, zâk sot pâlâtân op zaat Anutugât arâp ândie. Yatâ nânġâbi.

Bâliñangât kore mân utnat.

¹² Bâliñandâ sâkziñan a kutâ upâ sâi mân nânġâbi. Oi sâkziñandâ âkñâle bâliñangât aleziñgi zo yatik mân nânġâbi. ¹³ Oi um sâkziñâ zo bâliñangât kore opapkât um sâkkât kendon ândibi. Zen mumuñan gâbâ mânġiziñgipkât um sâkziñâ Anutugâren pane zimbap. Târârak ândibigât yatâ upi. ¹⁴ Zen Mosegât gurumin dengât mâtâbân mân ândie. Buñâ. Gurumin denñâ mân tânzânġomop. Yesu Kristogât op Anutugât tânzânġozânġonj mâtâbân ândime. Zorat op ko bâliñandâ a kutâ mân otziñġâbap.

Singi âlipkât nep a op ândinat.

¹⁵ Oi zi dap orot? Anutugât tânzânġozânġonjan bageindâ gurumin dengât pâkenâ siriksâipkât bâliñ utnat? Yatâ buñâ. ¹⁶ Zen itâ nânġe mo? A kutâ um sâkziñâ zâkkâren pam kore okñangâbiñâ, zâkkât kore a op nepñâ tuubi. Bâliñandâ a kutâziñ oi zâkkât kore a op ândim mom tâmbetagobi. Mo Kembu zâk a kutâziñ oi sât luluj op, zâkkât kore a op ândim âlip upi. ¹⁷ Zen bâliñangât kore op ândiwe, zo âkip. Oi zi singi âlip kwâkâm ziñġawe dâp umziñ nânġâmñâ lume, zorat Anutu sâm âlip kwapi. ¹⁸ Zen bâliñan gâbâ mâkâziñġâm olanziñgi târârak ândiândiñangât kore a op ândie.

¹⁹ Um nângânângâziņ lotņangât ayân kut ñâi ziap, zoren dâpkwap den zi dâzânguan. Zen mârumņan um sâkziņâ pane âkņâle bâliņâ sot bâliņâ zorat kore oi laņ ândiwe. Oi narâk ziren um sâkziņ Kembangâren pane ândiândi târâkakkât kore oi um hâlâlu op ândibi.

²⁰ Zen bâliņangât kore op ândiwe, narâk zoren târâkakkât kore mân ândiwe. ²¹ Oi narâk zoren wan bonņâ muyagiwe? Kut ñâi ñâi urâwe, zorat narâk ziren nângâne aņunņoot opmap. Oi itâ nângâmen. A kut ñâi ñâi yatâ zo upme, zen zorat sângân mem mom tâmbetagoobi. ²² Zen ko Kembuņâ bâliņangât dumun olaņi Anutugât kore a op ândie. Oi bonņâ, um hâlâlu mie. Oi bet ândiândi kâtik muyagibi. ²³ Bâliņangât kore upme, zen bâliņangât hâuņâ tâmbetagoagon zo mimbibi. Ka Anutu um âlipņangât ziņgâziņgâņ zo ândiândi kâtik. Oi nen Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwap ko ândiândi kâtik zo miwen.

7

Kaapumgât mâtâp uņakņan ândinat.

¹ Bukurâpnâ, Mosegât gurumin den nângâme, zeņgât op san. Zen itâ nângâme? “Gurumin den luluņâ zo mumuņan âkâmap.” ² Zorat ambân ñâi apņâ wâgân ândei birâbirâņ, zo mân taap. Gurumin denân den ñâi yatâ ziap. Apņâ moi ko ap ambin zekât sâm zikâzikâņ, zo âkâbap. ³ Ambân ñâi, zâk apņâ wâgân ândei birâm ñâi sot ândei laņ mâman ambân sâbi. Ka ap ambin ândeitâ apņâ moi ko gurumin denņâ saazikip, zo

ânângâtpap. Oi ambân zo a nâi mimbap, zo ko laŋ mâman yatâ mân upap.

⁴ Bukurâp, zenġât topziŋâ yatigâk ziap. Kristo zâk moip. Oi zen mumuŋan târokwap mune gurumin dengât tâkŋâ ânângârip. Oi mumuŋan gâbâ kâdom zaarip, zâkkât siŋgi urâwe. Nen Anutu kore okŋaŋgâm ândim kwâtâtinatkât yatâ muyageip. ⁵ Ândiândi sâŋgiŋâ ândiwen, narâk zoren gurumin denŋâ bâliŋaŋgât âkŋâlegât kârâp waari sâkniŋan nep tuugip. Yatâ otniŋgi tâmbetagoaŋaŋgât mâtâbân ândiwen. ⁶ Zi ko Yesu sot moindâ gurumin sâŋgiŋaŋgât tâkŋâ zo ânângârip. Oi gurumin dengât mâtâp sâŋgiŋâ mân lâŋ, Kaapungât mâtâp uŋakŋâ lâŋ Anutu kore okŋaŋgâmen.

Bâliŋandâ kâitnângomap.

⁷ Oi zi dap sânat? Moseġât gurumin den zo bâliŋâ? Zo buŋâ. Gurumin den buŋâ sâi ko nâ bâliŋaŋgât topŋâ mân nâŋgâbam. Gurumin denân den nâi itâ sapsun niŋgâmap, “A nâigât kut nâi nâi laŋ mimbat sâm mân ek âkŋâlîban.”

⁸ Bâliŋandâ tâmbetnobam gurumin denân mâtâp itâ muyageip. Umnâ kâitkui a nâmbutŋâ zenġât kut nâi nâi laŋ mimbat sâm ek âkŋâlem ândiwan. Den kâtik zo mân zei sâi bâliŋâ yen zembap.

⁹ Nâ mârumuŋan gurumin den mân nâŋgâwan, narâk zoren tosanâŋgât topŋâ mân nâŋgâm laŋ ândia bâliŋandâ mân nogip. Ka bet gurumin den muyagenigi bâliŋandâ umnan laŋ kâri topŋâ itâ nâŋgâwan, “Um mumuŋ yatâ op ândian.”

¹⁰ Gurumin denŋâ otnigi ândim zâibatkat sâsâŋ, zorâŋak mâburei kâmbamnâ oip. ¹¹ Bâliŋandâ

gurumin denân mâtâp muyagemnâ kâitnogi gurumin dennâ nogi mowan. ¹² Oi zo itâ. Gurumin den zo âlipnâ sot tosanâ buñâ. Mâbângum nâi nâi sâwe, zo tosa buñ sot târârak âlipnâ.

¹³ Gurumin den âlipnandâ nogi mowan? Yatâ buñâ. Bâliñandâ nogip. Bâliñandâ gurumin denân mâtâp muyagem nogi mowan. Bâliñangât topnâ muyagibapkât bâliñandâ nogi mowan. Bâliñangât nângindâ sumunñâ uap. Nen bâliñangât topnâ yatâ nângânatkât gurumin dennâ sâi mowan.

Um sâknian bâliñandâ nep tuumap.

¹⁴ Nen itâ nângâmen. Gurumin den zo Anu-tugâren goknâ. Nâ ko hânân goknâ. Bâliñandâ sângânnâ mei zâkkât kore op ândian. ¹⁵ Orot mâmenangât nânga kwakmak opmap. Nâ kut nâi upam, zo birâm mân opman. Oi kut nâi âkon opman, zo opman. ¹⁶ Gurumin denân pâke den ziap, zorat nânga âlip opmap. Kut nâi âkon opman, zo opnâ gurumin den âlipnâ zorat topnâ muyageman. ¹⁷ Yatâ opman, zo ninâ umgât buñâ. Bâliñandâ um sâknan zem kâitnogi opman. ¹⁸ Nâ topnâ itâ nângan. Sâk sunumnangât umñan âlipnandâ mirâ kamân mân meip. Kut nâi âlipnangât zo sâman. Ka bonñâ mân muyageman. ¹⁹ Kut nâi âlipnâ upat sâmnâ mân opman. Nâ kut nâi bâliñâ zo mân upat sâm zorâñak opman. ²⁰ Nâ bâliñâ mân upat sâm zorâñak opman. Zo itâgât. Zo ninak buñâ. Bâliñandâ um sâknan mirâ kamân meipkât yatâ opman.

²¹ Den san, zo itâ. Nâgâren itâ muyagemap. Kut nâi âlip upâ sa bâliñandâ mâte otnimap. ²² Nâ

umnandâ Anutugât den nângâm âkñâleman. ²³ Oi sâknan ko bâliņandâ ziap, zo um nângânângânâ den ziap, zâk sot kâsa opmabot. Bâliņandâ um sâknan ziap, zorâņâ kâtigem saanigi zâkkât tâk namâņangât a opman. Bâliņandâ tâmbetnobam sâknanâk ândimap.

²⁴ Yei, a umbumamburuk. Nâiņâ tânnângom um sâknan bâliņangât imbaņâ koi gibap?

²⁵ Anutugât sâtkât Yesu Kristoņâ tânnobap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkņangâbat.

8

Kaapumgât den lum mâtâp uņak lânjat.

Nâgâren itâ muyagemap. Nâ ninak um nângânângânandâ Anutugât gurumin den zo kore okņangâman. Sâknandâ ko bâliņangât kore okņangâman.

¹ Ka Yesu Kristo sot pâlâtâņ op ândimen, neņgâren bâliņangât hâuņâ sâm kwâkâkwâkâņ mân muyagibap. ² Nen Yesu Kristo sot pâlâtâņ oindâ Kaapumņâ ândiândi muyagem niņgâmap. Kaapum zâkņâ bâliņan sot mumuņan gâbâ mâkâniņgip. ³ Mârum um sâņgiņniņandâ gurumin den zorat imbaņâ mem gei neņgâren kubikkubik nep tuum oseip. Zorat Anutuņâ itâ op um sâņgiņniņangât imbaņâ koi geip. Nanņâ sâņgongoi bâliņ mâme neņgât sâk yatâ opņâ neņgât bâliņangât suup meip. ⁴ Gurumin den lum târârak ândiândiņ, zorat Kembuņâ nâņgi âlip opmap. Oi um sâņgiņangât mâtâp buņ, Tirik Kaapumgât mâtâp lânmen, nen Kaapumgât

imbanan den sinji âlip zo lum ândinatkat Kristonâ um sânjinanġat imbanâ koi geip.

⁵ A ândiândi sânjinanġat mâtâp lânme, zen um nânġânânġâziġ hânġat kut nâi nâi zoren pane zemap. Kaapumġat mâtâp lânme, zen ko um nânġânânġâziġ Kaapumġâren pane zemap. ⁶ Um sânjinanġat nânġâm ândime, zen tâmbetagobi. Ka Kaapumġat nânġâm ândimen, nen ândiândi sot lumbenâ muyaginat. ⁷ Um sânjinâ nânġânânġânġ, zorân Anutu kâsa oknanġâmâp. Oi Anutugât gurumin den komap. Zo dap op lubap? ⁸ Oi um sânjinâ ândime, Kembunâ zenġat orot mâmezina zorat nânġi mân dâp opmap.

⁹ Zen ko Anutugât Kaapumnâ umzina ziap, zo ko mâtâp sânjinan bunâ, Kaapum sot ândim mâtâp unaknan urunsam ândime. Zen Kaapumġat mâtâbân ândime. Oi zen Kaapumġat a ambân sâsân. Nâi zâk Kristogât Kaapumnâ zâkkât umnan mân zimbap oi ko Kristogât sinji mân upap. ¹⁰ Zen ko mârum umzinandâ bâlinanġat mumun yatâ op ândiwe. Ka Kristo sot pâlatân utne um dâpzinâ tosa bun minzinqipkât ândiândi kâtik muyagem ândie. Kristogât Kaapum umzina ândiap. ¹¹ Zen dap nânġe? Tirik Kaapumnâ umzina tâtât mâme opmap mo bunâ? Tirik Kaapumnâ umzina tâtât mâme opmap oi ko Anutunâ Yesu mumunan ġâbâ mânġeip, zo yatik Kaapumnâ um dâpzinâ mumunan ġâbâ mânġizinqâm ândiândi zinġâm ândibap.

Kaapum sot op Anutugât nan bârarâp utnat.

12 Bukurâpnâ, Nen um sângiņangât kore a mân utnat. Um sângiņandâ wan niņgâmapkât hâuņâ mâkâm zâkkât mâtâbân âinat? 13 Zen um sângiņangât mâtâp ândibi zo ko tâmbetagobi. Ka Kaapumgât imbanâyân sâkkât den kumbi, zo ko ândim ândiândi âlip ândibi.

14 Anutugât Kaapumņâ âkom diiniņgi ândimen, nen Anutugât nan bârarâp ândien. 15 Anutuņâ Kaapum niņgip, zo kore arâp op keņgât utnatkât buņâ. Nen Anutugât nan bârarâp op ândinatkât niņgip. Kaapumņâ um bâbâlâņ kwatniņgi Anutu itâ sâm konsâm mâpâsimen, “Aboņ.” (Yuda denan Abba sâme. Niiņ denân ko Aboņ sâmen.) Nen umniņandâ itâ nâņgâm kwâtâtimen, “Nen Anutugât nan bârarâp op ândien.” 16 Yatâ nâņgindâ Kaapumņâ umniņan tâtat mâme op den zo yatik sâm muyageniņgâmap. 17 Oi itâ nâņgâmen, “Zâkkât nan bârarâp ândienņâ Anutugât kut ñâi ñâi galem utnat. Nen Kristo sot ârândâņ galem utnat. Hânân ziren zâkņâ sâknam nâņgip, zo yatik sâknam kwâkņan ândinat oi ko zâk sot âsak âlipņan bagim ândinat.”

A umniņ âlip oi kut ñâi ñâi yenņâ zo yatik âlip upap.

18 Sumbemân Anutugâren gâbâ kut ñâi ñâi âsakņâ neulenoot walâwalâņ muyageniņgâbap. Oi narâk ziren sâknam sot umbâlâ ândien, zo dâpkua mân dâp upap. Sâknam zirat nâņga yenņâ yatâ uap. Wangât, sumbemân kut ñâi âsakņâ neulenoot doņbep muyaginat, zorat. 19 Anutuņâ gâsuniņgâm nan bârarâp sâm âsakņâ neulenin

nângâmap.

Anutu zâk nenngâren nep topkwâip, zo tuum ma tuum nanngâbap.

²⁸ Nen itâ nângâmen. Wan mo wanngâ mua-
geningâmap, zo Anutu ngâ kubigi tânnângomap.
A umningândâ Anutu gâsum ândimen, nenngâren
yatâ otningâmap. Nen zâknâ diiningâbam nângi
zeipkât diiningip, nenngâren yatâ otningâmap.
²⁹ A mârûm diiningâbam nângip, nen nanngângât
tobat utnatkât sâip. Oi a donbepngâ nanngângât
murâp op ândeindâ Yesu ngâ âtâni ng upap. Oi nen
zâkkât tobat op ândinat kât sâip. ³⁰ Anutu ngâ a
kânngan nângâningip dâp, nen diiningâm tosaning
bu ng minningip. Tosaning bu ng minningip dâp, nen
âsakngâ neule zo nen ningip.

*Kut ngâi ngâingâ Anutugât bikngan gâbâ mân
mâkâningâbap.*

³¹ Den zorat topngâ dap dap ziap? Anutu ngâ buku
otningâm galem otningâm ândei kâsaningândâ dap
op tâmbetnângobap? ³² Anutu ngâ nanngâ mân
angân kârip. Nengât op sângongoi gem moip.
Zorat dap nanngâ? Yatâ oipngâ kut ngâi ngâi torenngâ
ningâbap mo mân ningâbap? Ningâbap.

³³ Anutu ngâ buku otningâm tânnângoi ng, zorat a
ikâ zorâ ng Anutugât a ambân gâkârâpngâ denân
nâmbanbap? Anutu zikngak tosaning bu ng min-
ningip, zorat a ikâ zorâ ng nen tosaningângât hâungâ
minat kât sâbap. ³⁴ Yesu Kristo ngâ nengât op
moip. Oi moibâk bu ngâ. Zâk mumu ngan gâbâ zaat
Anutu âsan bongen zâi tap nengât op Anutu den
dukumap.

³⁵ Kut n̄ai ikâ zorân̄j Kristogât bikn̄an gâbâ mâkân̄ingâbap? Sâknam mo umbâlâ, kâmbam mo pu mo kanpitâ? Kut n̄ai yatâ zo dap op Kristogât bikn̄an gâbâ mâkân̄ingâbap. ³⁶ Kembugât ekabân den n̄ai itâ ziap, zorat dâp otn̄ingâme. Den zo itâ, “Kembu, gâgât op sirâm̄nâ sirâm̄nâ nân̄gome. Râma kom gaame, zen̄gât tobat yatâ otn̄ingâme.”

³⁷ Oi kut n̄ai yatâ zorân̄j mân mem lot kwatn̄ingâbap. Buñâ. Yesuñâ umñandâ gâsân̄ngomapkât imban̄jâ niñgi zâkkâren kâtigem ândim walâmen. ³⁸ Zorat nâ itâ nân̄gan. Mumuñâ mo ândiândiñâ, sumbem a mo bâliñan̄gât a kâukñâ, narâk ziren ziap mo bet muyagibap, zorân̄j mo kut n̄ai n̄ai imban̄oot, zorân̄j Yesu Kristo zâkkât bikn̄an gâbâ mânâk mâkân̄ingâbap. ³⁹ Anutu umñandâ gâsuningap̄kât kut n̄ai ubâ gâip mo âmbibâ kopgâipñâ, kut n̄ai zorân̄j mo zorân̄j Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât bikn̄an gâbâ mân mâkân̄ingâbap.

9

Paulo zâk Yuda a bukurâpn̄â, zen̄gât op sâknam nân̄gip.

¹ Nâ Kristogât a op sarâ mân sâm den bonñâ sa nân̄gânek. Kaapumñâ umnan den ziap, zorat nân̄gi bon uap. ² Yuda a torerâpn̄â zen̄gât op umbâlâ op sâknam nân̄gâm ândiman. ³ Yuda a bukurâpn̄â, sâk torerâpn̄â, zen Kembugât sin̄gi upigât opñâ ninak Kristogât dâmân kâligen gâbâ gigin̄an̄gât nân̄ga âlip bâbâlân̄ opap. ⁴ Zen itâ sâme, “Nen Isirae. Anutuñâ narâpn̄â gâsuningip.

Oi imbanâ âsaknâ tirâpnânngoip. Anutuñâ nen sot târotâro op gurumin den sapsun niñgip. Oi mâte okñanğânatkât mâtâp tirâpnânngoip. Oi kut nâi niñgâbap, zorat siñgi den kânñan kesap pâron den dâtnânngoip. ⁵ Nen Abaram, Isaka sot Yakobo, zeñgât kiurâpziñâ.” Yuda a bukurâpnâ zen ziiñanğât yatâ nânğâm sâme. Oi nen nânğen. A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, Kristo, zâk a sâk mem muyageip. Zo Yuda a zeñgât kâmurân muyageip. Zorat a sot kut nâi nâi neñgât Kembu, Anutu, zâk sâm âlip kwâkñanğindâ ândim zâimâmbap. Zo perâkñak.

Siñgi âlip mem ândie, zen Anutugât arâp bonñâ.

⁶ Isirae a nâmbutnâ Kembugât mâtâp walâm um kâtik ândinetâ ziñgit nânği Anutugât den zo loreip mân sânat. Isiraegâren gâbâ muyagiwe, zeñgâren gâbâ nâmbutnâ zeñgât Isirae a bonñâ mân sâsân. ⁷ Oi yatigâk Abaramgât kiurâp torenñâ zen kiurâp bonñâ mân urâwe. Oi zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Isakagât kiurâp zeñak Abaramgât siñgi upi.”

⁸ Den zorat topnâ itâ ziap. Sâkñâ Abaramgâren gâbâ muyagiwe, zen aksik patânâ Anutugât nan bârarâp urâwe? Buñâ. Siñgi den umñan muyagiwe, zeñak Abaramgât kiurâp bonñâ sâsân. ⁹ Kembuñâ siñgi den Abaram itâ sâm dukuip,

“Kendon nâi âki âburem ga ambingâ Sera zâkñâ nanñâ mimbap.”

¹⁰ Oi zorik buñâ, Rebekagâren yatik muyageip. Rebekañâ sâkunniñâ Isaka, zâk sot ândim katep zagât kâmbokoip. ¹¹⁻¹² Oi katep zagât mân

muyagem âlip mo bâlinâ zo mân oitâ Anutuñâ zekât op mamzikhâ itâ sâm dukuip,
 “Âtânandâ munñangât kore a op ândibap.”

Zo ko Anutugât den kâtigibapkât nângâm zikhak mem kâsâpzâkom den zo sâip. ¹³ Katep zagât zet orot mâmezikhâ ekhâ mân sâip. Kânñan nângâzikâm yatâ sâip. Zorat den ñai Kembugât ekabân itâ ziap,
 “Na Yakobogât otnigap. Ka Esau ko âkonnigap.”

Anutu zâk ândiândiniñangât buñâ, um lâklâkñangât op galem otniñgâmap.

¹⁴ Anutuñâ ñai kâsa okñangâm ñai buku okñangip, zorat dap sânat? ¹⁵ “Zo bâlinâ.” Yatâ sânat? Buñ kâtikhâ. Zâkhâ den ñai Mose itâ sâm dukuip,

“A ñai birânangâbâ sâm âlip birânangâbat. Ka a ñai tângubâ sâm âlip tângubat. Lumbe okñangâbâ sâm âlip okñangâbat.”

¹⁶ Zorat a umgât mo a orot mâmegât mân sâsân. Anutu um lâklâkñangât tânzângezângezân sânat. ¹⁷ Anutuñâ a kutâ Parao den dukuip, zo Kembugât ekabân itâ kulemguwe,

“Nâ gâgâren imbanânâ sâm muyagia kutsinginâ hân dâp âibapkât sâm kwânângâgiwan.”

¹⁸ Oi zorat Anutugât itâ nângânat, “Zâk a ñai tângubâ sâm tângubap. A ñai um kâtik oik sâi kâtigibap.”

¹⁹ Nâ yatâ sa itâ sâm mâsikâniban? “Yatâ op ko Anutu zâk wangât a nengât nângi bâlin uap. Anutuñâ den ñai sâi anâ kwâkâbapkât dâp buñâ.” ²⁰ Den yatâ zo sâandâ itâ mâsikâgibat,

“Gâ wangandâ Anutu den dukuban. Âmanâ dap op âman tuutuun a itâ dukubap, ‘Gâ wangât yatâ zo muyagenigin.’ ” ²¹ Âman tuutuun a, zâk dengop mem toren a zengât âman tuubap. Oi torennâ mem wâu, bâu zengât tuugi nângindâ bâlin upap?

²² Oi Anutu zâk âman kuknangât bonnâ zorat sinji, zo bet kunzit birâbapkât nângi ziap. Âman zo zengâren kâmbam muyagem kuknangât bonnâ sot imbanânâ muyagei a ambân ikpigât tuubap. Nen zorat dap sânat?

²³ Oi âman nâmbutnâ tânzângobapkât sinji, zen kubikzingâm sumbemân âsak neulen an tengâ kwatzingâbapkât kânjan nângi ziap. Âman zo zengâren neule âlipnâ gom sâmba zingâbapkât diizingâm ândiap. ²⁴ Yuda ayâk bujâ. Hân nân goknâ ârândân âman um lâklâknangât op zâkkât sinji utnatkât diiningâmap. ²⁵ Zorat Propete Hoseagât ekabân dinâ itâ ziap,

“Kembujâ itâ sap, ‘A kâmut marizin mân orâwan, zen nâgât sinji sâbat. Oi umnandâ mân gâsâzângowan, zo umnandâ gâsâzângobat. ²⁶ Oi a zengât nâgât arâpnâ bujâ dâzângowan, zengât itâ sâbi, ‘Zen Anutu ândiândinangât nan bârarâp op ândie.’ ”

²⁷ Oi Propete Yesaianâ den kâtik sâmb Isirae a zengât itâ sâip,

“Isiraegât kiurâp zen saruyân sak ziap, zo yatâ donbep muyagibi. Ka zengâren gâbâ bituktânâ Kembangât sinji upi.”

²⁸ Kembangât itâ nângâmen. Kembu zâk a zengât sâmb kwâkâmânâ kegâk hâunâ zingâm

nanğâbap. ²⁹ Zorat Propete Yesaianâ den nêi itâ sâip,

“Sumbem kâwali a zengât Kembu, zâk mân nângâniņgi sâi ko kiurâpniņ buņ upe. Mirâ kamânziņ zo Sodom sot Gomora zengât tobat yatâ upe.”

(Anutuņâ kamân zagât zo zikiri bâliņ oitâ sâi kârâpņâ zikesem nanğip.)

Yuda a ziņ târârak utnâ sâm osiwe.

³⁰ Oi zi dap sânat? Zitâ sânat. Hân nêin gokņâ, ziņ târârak mân ândimņâ tosanि buņ utnâ sâm tosaziņ buņ urâwe. Kembugâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm tosaziņ buņ urâwe. ³¹ Yuda a zen ko Mosegât gurumin den lum târârak utnat sâweņâ gurumin den zo lum osiwe. ³² Zen târârak mân urâwe, zo itâgât. Zen nângâm pâlâtâņziņ buņâ. Zen yen ândim mâmanziņangât târârak utnatkât sâwe. Oi mâtabân kât zeip, zoren kinziņ luakņime. ³³ Kembugât ekabân diņâ zitâ kulemgune ziap,

“Nângâ. Nâ Sioņ bâkņan, Yerusalem kamânân zengâren kât nêi paan. Zoren kinziņ luakņibi. Oi kât kâtik nêi paan. Zoren a doņbep patâņâ zângobap. Ka nêi zâk nângâm pâlâtâņ kwatnibapņâ mân kwakpap.”

10

Anutuņâ Yuda a tosaziņ buņ upigât mâtâp muyagei Yuda a doņbep ziņ kândâtkuwe.

¹ Bukurâpnâ, Yuda a bukurâpnâ âlip upigât umnandâ otnigi zengât op Anutugâren ninâu sâman.

² Zen Anutu kore okɲaŋgânam um bâbâlan ândime. Zo zingitmanɲâ san. Ka zen mâtâp mân ek nâŋgâm upme. ³ Zen Anutugâren gâbâ târâarak orotɲâ mâtâp ziap, zo kwakmegât ziiŋak târâarak utnatkât nepɲâ tuume. Anutugât mâtenɲan tosa buɲ orotɲaŋgât mâtâp, zo mân ek nâŋgâm Kristo kândâtkuwe. ⁴ Nen ko itâ nângen. Anɲâ nâŋgâm pâlâtâŋgât opɲâ tosaninɲ buɲ muyaginatkat Kristoɲâ gurumin dengât mâtâp dooŋgoip.

⁵ Mosenɲâ gurumin denân den ɲâi itâ kulengoip,

“A zen gurumin den lum naŋgâm târâarak op ândiândi muyagibi.”

⁶ Nâŋgâm pâlâtâŋgât tosa buɲ orotɲaŋgât den ko itâ ziap,

“Gâ umgandâ itâ mân sâban, ‘Nâinɲâ sumbemân zâimɲâ Kristo diim gibap? ⁷ Mo ɲâinɲâ âmbi geimɲâ Kristo mumuɲâ zeŋgâren gâbâ diim kopgâbap.’ ⁸ Yatâ buɲâ.”

Kembugât ekabân den ɲâi itâ ziap,

“Den zo kârebân mân ziap. Lâugan sot nâŋgânâŋgâgan ziap.”

(Zo nâŋgâm pâlâtâŋgât den kwâkâm zingâmen, zorat sâsâŋ.) ⁹ Yesu, zâk Kembuɲâ. Den zo lâugan zimbap oi Anutuɲâ Yesu mumuɲan gâbâ mâŋgeip, zorat umgandâ nâŋgi bon opmap oi ko âlip op sumbemgât siŋi upan. ¹⁰ Nen itâ nâŋgâmen, “Umɲâ Yesu nâŋgâm pâlâtâŋ kwap tosaninɲ buɲ utnat. Oi lâuninɲandâ Yesu Kembuniɲâ sâmɲâ sumbemgât siŋi utnat.”

¹¹ Zorat Kembugât ekabân den ɲâi itâ kulemguwe,

“Nâi zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkņanğâbapņâ kwakmak mân upap.”

¹² Âlip nângen. Yuda a sot hân nâin gok nen kânok uen. Kembu, zâk kânok kembu otniņgâm ândimap. Kembu zâk hâtubâtu mân otniņgâmap. Oi zâk konsâmen dâp, nen umgât gom sambe zo niņgâmap. ¹³ Zorat Kembugât ekabân itâ sâsân, “Kembu konsâm ândibi, zen Kembuņâ bâliņan gâbâ mâkâziņgâbap.”

¹⁴ Ka a zen ko zâk mân nângâm pâlâtân kwâkņanğâmņâ dap yatâ konsâm ândibi? Oi a zen topņâ mân nângâmņâ dap op nângâm pâlâtân kwâkņanğâbi? A nâiņâ Anutugât siņgi den mân dâzânğoi ko dap topņâ nângâbi? ¹⁵ Oi Anutuņâ a mân sâņgonzânğoi dap op âi siņgi dâzânğobi. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Siņgi âlip sâsân a, zengât kinziņ kwamitņâ nângâm ko nângâne âlip upap.”

Anutuņâ Yuda a sâm osiziņgip.

¹⁶ Siņgi âlip zo Yuda a nâmbutņandâ nângâm mân luwe. Zorat Propete Yesaianâ itâ sâip, “Kembu, siņgi den sâindâ mân nângâme.”

¹⁷ Zorat op itâ nângâbi. Nângâm pâlâtân, zo den siņgi sâsânğât bonņâ. Oi den siņgi âragumen, zo Kristogât siņgi âlip den.

¹⁸ Itâ sâm mâsikâziņgan. Zen siņgi âlip den zo nângâwe mo buņâ? Zen nângâwe. Den nâi itâ ziap,

“Kembugât denņâ hân dâp âim naņgip. Oi diņandâ hân muruk toren toren âim naņgip.”

19 Dum mâsikâzingâm san. Isirae a zen dân nângâm kwâtâtiwe mo buñâ? Kândom Mosenâ den ñâi itâ kulemgoi nângâwe,

“Kembuñâ itâ sap, ‘A yennâ, hân ñâin gokñâ kâmut ñâi diizinga Isirae zen nângâne bâlin oi um kâlak otzingâbi. A kwakmak kâmut zo diizinga zen ek kuk upi.’ ”

20 Bet Propete Yesaianâ kenğat buñ den yâmbât itâ sâip,

“Kembuñâ itâ sap, ‘Mân kârunim ândiwenâ muyaginiwe. Topnâ mân sâm kârum ândiwe, zen mâte otzingâwan.’ ”

21 Ka Isirae a zenğat Kembuñâ den ñâi itâ sâi kulemguwe,

“Nâ a kâmut zâizâin sot den kukuj zi, zen hârânsâm narâk kârep ândinetâ nâgâren gabigât kwâbâlap tuum ândiwan.”

11

Isirae a nâmbutñandâ um kâtik utnetâ Anutuñâ nâmbutñik gâsuzingip.

1 Oi zi den ñâi mâsikâzingan. Anutuñâ Isirae arâpñâ birâzingip? Buñâ. Yatâ mân oip. Nâ Isirae a, Abaramğat kiun, Benyamingât kâmurân gokñâ. ²⁻³ Anutuñâ kânñan nângâningip, nen mân birâningip. Zen Propete Eliagât den sinji ñâi Kembugât ekabân ziap, zo sâlâpkume mo buñâ? Propete Elia, zâk Isirae a zenğat tosazinganğat den sâm Anutu itâ sâm dukui, “Kembu, zen Propete arâpkâ zângom nanje. Gâgât sinji sâm nalem pâpanñâ zo kom kândañawe. Oi zi nâ ninik ândia nonam se.” ⁴ Propete Elianâ yatâ sâi Anutuñâ den

dap maburem pindip? Zo ita, “Na a 7 tausen yata anjan karazinga lpio kutna Baali, zakaren man ai pindisawe.”

⁵ Oi narak zi yatigak Anutuna um laklaknangat opna Isirae zengaren gabâ a bitukta mem salapzangoi arapna op andie. ⁶ Zen orot mamezangat buna. Zikna um laklaknangat op gasuzingam tanzangoip. Yata man oi sai tanzangozangonangat bonna man asagebap.

⁷ Oi dap dap? Isirae a kut nai zo muyaginat awe, zo man muyagiwe. Anutu ziknak nangam gasum salapzangoip, zenak kut zo muyagiwe. A nambutna umzin katigeip. ⁸ Zorat op Kembangat ekaban ita kulemgune ziap,

“Anutu zak umzin mem gulipkoip. Sinzin kwatepkuip. Kindapzin mem doongoip. Yata otzinci andiwenak andim ge.”

⁹ A kutâ Dawidina ita sam kulemgoip,
“Zen Kembangat den satnak lum sii nalem nime, ka umzinandâ Kambu kandatkume. Zorat op ko zen sii nalem nineta kasazin ganeta paratak pambi. Hanan gei zangoi hauja takazingabap. ¹⁰ Ga sinzina kwatepkuna kwakpi. Oi kandatzin mem namuna karinjon andibi.”

Oliwa nagan bajaranâ nai mem ga tarokwâip.

¹¹ Oi den nai masikazingan. Isirae a zen karan kinzin luaknem hanan gei tambetagowe? Yata buna. Zen kubikkubik kandatkune a han nain gokna zengat singi oip. Oi han nain gokna zen nangane Isirae a zina zingit umbalu upi. ¹² Isirae a zen Kembangat den kandatkune a han nain gokna

zen nângâm lum âlip urâwe. Yatâ utne Isirae a kâmut zen bet umziņ melâņ Kembu sot pâlâtân utne bonņâ doņbep walâwalâņ muyageziņgâbap.

¹³ Hân nâi gokņâ zen den zi dâzâņgua nâņgânek. Nâ hân nâin gokņâ zeņgât Aposolo ândimannâ nepnâ tuum kwâtâteman. ¹⁴ Oi nâ yatâ op ândim Isirae a torerâpnâ aleziņga nâmbutņandâ umziņ melâņ âlip upi. Hân nâin gok zen siņgi âlipkât bonņâ muyagine Isirae a nâmbutņâ ziņ ek nângâm zo yatik minâ sâm umziņ melâņbi. ¹⁵ Anutuņâ Isirae a birâziņgi hân nâin gokņâ zen Anutu sot buku ue. Oi bet Anutuņâ Isirae a dum gâsuziņgi ko mumuņan gâbâ zaatzaatņâ yatâ upi. ¹⁶ Kândom Kembugât siņgi pâpanņâ oi ko du ombenjan âsagine zo yatik zâkkât siņgiyak pâpanņâ. Oi nak topņandâ hâlâlu zei nak bâranņâ sot bonņâ zet yatik hâlâlu zimbabot.

¹⁷ Oi Anutuņâ kamân Oliwa nagân bâranņâ nâmbutņâ mânâņgât birâm zorat gebâgân ulinņâ barin gâbâ gâ târokwatgigip. Oi Oliwa ândânâ kelâk toonandâ tângogip. ¹⁸ Gâ bâranņâ sâņgiņâ zeņgât nâņgâna giņi oi sâkkâ mân mem zâiban. Yatâ opapkât itâ nâņgâ. Gâņâ ândânâ mân tângum nalem pindâmat. Zâkņâ tângom nalem gimap.

¹⁹ Nâ yatâ dâgoga zorat toren itâ sâban? “Anutuņâ nâ târokwatnibapkât bâran sâņgiņâ mânâņgâtziņgâm birâziņgip.” ²⁰ Den zo bonņâ. Zo siņgi âlip birâm ândiwegât mânâņgât birâziņgip. Gâ ko nângâm pâlâtâņgangât op zâk zeņgât kinkin gebâgân kinzat. Zorat gâ sâkkâ mân mem zâim diim gem ândiban. ²¹ Anutuņâ Oliwa bâranņâ sâņgiņâ zâizâiņâ, zo mânâņgât

birip. Oi zo yatik gâ zâizâin op ândina mânângât birâgibap. ²² Zorat gâ Anutu um lâklâkñangât op tângogip sot um kâtik urâwe, zen hâuñâ zingip. Zorat mân nelâmgobap. Um kârâpñangât bonñâ, zo sinji âlip kândâtkuwe, zengâren muyagemap. Oi um lâklâkñangât bonñâ gâgâren muyagiap. Oi gâ zâk sot pâlátân op ândina bonñâ âlip zemgibap. Yatâ mân upan zo ko mânângâtñâ birâgibap. ²³ Oi bâranñâ sânjinâ zen um kâtikzinâ birâne Anutuñâ dum zagâtñâ târokwatziñgâbâ sâmbâ âlip upap. ²⁴ Oi barin gâbâ Oliwa nak bâranñâ kamângât Oliwa nagân târokwâkwatñâ, zo mân orotñâ. Ka Kembuñâ barin gâbâ Oliwa bâranñâ mingimñâ kamângât Oliwa nagân târokwatgigip. Kamân Oliwa zikñâ bâranñâ mânângârip, zo târokwatziñgâbâ sâmbâ mân kwakpap. Zo kegâk târokwatziñgâbap.

Anutuñâ a topñâ topñâ tânzângobapkât nângâmap.

²⁵ Bukurâpnâ, zen kwakñâ ziiñâ nângânângâyân sinji âlibân bagim nângâm gulipkubegât den tikñâ zi sapsun zingâbâ. Isirae a nâmbutñâ zen um kâtik op ândine hân nâin gokñâ zen sinji âlipkât bagine tengâzin mârurnan sâip, zo dâpñan op nanğâbap. ²⁶ Bagine Isirae a kâmut bagim âlip op nanğâbi. Kembugât ekabân dinâ itâ kulemgune ziap.

“Sion bâkñan, Yerusalem kamânân gâbâ kubikkubikniñâ muyagem Isiraegât kiurâp zengâren bâlinâ ziap, zo gâbarei âibap. ²⁷ Yatâ oi nâ bâlinâzin sanğonñâ zen sot târotâro upat.”

²⁸ Hân nâin goknâ, zen sinji âlibân bâgibigât Yuda a ziņ narâk ziren Anutugât kâsa yatâ op ândie. Ka Anutuņâ Yuda a sâkurâpziņ mem sâlâpzângoipkât Anutugât umņandâ zengâren patâ oi ândie. ²⁹ Anutu zâk buku orotņangât den sot diizingâziņgânangât sâi den zo mân loribap.

³⁰ Hân nâin gok, zen mârumņan um kâtik op ândiwe. Bet, nârâk zi Isirae a zen um kâtik utne ko hân nâin goknâ zen Anutuņâ tânzânguap. ³¹ Zo yatik Yuda a zen um kâtik op ândimņâ birânetâ ko Anutuņâ tânzângobap. ³² Anutu zâk a aksik patâ bet tânzângobapkât op nângâmņâ nângâziņgi bâliņandâ saaziņgi den ku a op ândie.

Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkņangânat.

³³ Opoņ, Anutu zâk sinji âlipkât gom sambe tâtalek zemņangap. Zâkkât nângânângân, zo dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Zâknâ walâniņgâm nângap. Den sâm kwâkâmap, zorat dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Nep tuutuunangât mâtâp, zo dap yatâ nângâm nanġânat? ³⁴ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembugât umņan den ziap, zo a neņgâren gâbâ nâiņâ mân nângâm kwâtâtimap. Zâknâ den nâi sâi ko dap op beknan mem sânat?

³⁵ Nâiņâ Kemuņâ kut nâi pindip, zorat tosanâ zei ma ko mâkâbap?”

³⁶ Zâknâ a sot kut nâi nâi aksik patâ muyeniņgip. Zâknâ imbaņâ niņgi ândimen. Oi zâkkât sinji op ândimen. Zâk mariniņâ sot kembu patâniņâ ândiap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkņangindâ târokwâi zem zâimâmbap. Zo perâkņak.

12

Um sâkniñâ Anutugâren pâindâ zimbap.

¹ Bukurâpnâ, Anutuñâ umâlipñangât op tânnânngoipkât kindap pâron den dâzângua nângânek. Mârumñan sii nalem mo zuu bâu Kembangât sinji sâm om pâmarâwe, zo yatik zen um sâkziñ Anutugâren panetâ ze egi âlip ñai upap. Yatâ utnetâ dâp upap. Zen yatâ op Anutu kore bonñâ okñangâm ândibi. ² Oi ândi mâmanziñandâ um kâtik zengât tobat yatâ mân upap. Zen um nângânângâziñ Anutugâren pane ze kubikziñgi tobat ñai upi. Zen yatâ utne Anutu diñangât dâp mâtâp âlipñâ sot târârakñâ zo ek nângâbi.

Nep sâm niñgip, zo yatik tuum ândinat.

³ Kembangâ tânnogipkât nâ den sa zen aksik nângânek. Gâ Kembangât sinji ândiat. Ka gâ gikangât nângâna zâizâiñ mân upap. Anutuñâ nepkât imbanñâ gigip, zorarâk nângâm tuum ândiban. ⁴ Itâ nângâmen. Sâk bonniñâ kânok. Ka kore orotñâ donbepñâ nep top topñâ tuume. ⁵ Oi torenñâ Kristogât kâmurân yatigâk târokwâindâ bonniñâ kânok uap. Kristo zâk kâukniñâ uap. Oi nen kiñ bik op ândim tânagomen. ⁶ Sinji âlipkât imbanñâ top topñâ niñgip, zo tânnângom niñgip dâp zem ariap. Oi zo wâratkum nepñâ tuunat. Zorat a ñai, zâk Kembangât den sâm muyagibapkât imbanñâ zemñangap oi ko nângâm pâlâtânñâ tâkñangap dâp Kembangât den sâbap. ⁷ Ñai zâk kore orotñangât nep tuubapkât imbanñâ zemñangap oi ko nep zo tuum ândibap.

Oi n̄ai zâk den kwâkâm zingâ nep tuubapkât imbanâ zemņāngap oi ko zo yatik tuubap. ⁸ Um bâbâlaņ kwatziņgâziņgâņ den sâmap, zâk zorat imbanâ zemņāngâbabân sâbap. N̄ai zâk kât sikum zingâziņgâņgât imbanâ zemņāngap, zâk umņâ diim gem umâlip op tuubap. N̄ai zâk a sâtņâ ândibapkât sâm pindâpindân, zâk zo kâtigem tuum ândibap. N̄ai zâk tânzāngobapkât imbanâ zemņāngap, zâk umbâbâlaņâk upap.

Lumbeņāngât den.

⁹ Buku orot zo sâkņandik mân upi. Umņâ gâsâyagom upi. Orot mâme bâliņâ, zorat âkon op ândibi. Oi orot mâme âlipņâ, zorik upi. ¹⁰ Zen buku bonņâ op ândibi. Oi tânagonam walâgilâ op kâtigibi. Bukurâpgāngât nāngâna mân gigin upap. ¹¹ Zo um bâbâ lolot buņâ. Kâtigem ândibi. Kaapungât op umziņâ zaatpap. Yatâ op um bâbâlaņ op Kembu kore okņāngâbi.

¹² Kembuņâ sumbengât siņgi kwatziņgip, zorat sâtâre op ândibi. Sâknam muyageziņgi zorat sâm âkon mân upi. Um bâbâlaņ op âsâbâņ ninâu sâm ândibi.

¹³ Kembugât kâmurân gokņâ nâmbutņâ zen kut n̄ai n̄ai kârum ândine betziņan mimbi. A lombāņâ zeņgâren gane kiaņ kubik zâmbanbi.

¹⁴ Kâsaziņ sâm bâliņ kwatziņgâne zeņgoot māsop den sâm dâzāngobi. Lâuziņan gâbâ sât den buņâ, māsop denâk gibap.

¹⁵ A nâmbutņandâ sâtâre utne zen yatik târokwatziņgâm upi. Umbâlâ op isene zen yatik târokwatziņgâm iseibi.

16 Umziņ mâpotne kânogâk zei ândibi. Ziņaņgât nânġane zâizâiņ mân upap. Nânġânânġâziņaņgât nânġâne zâizâiņ mân upap. Oi zen a ġiġiņâ buku otziņġâbi.

17 Nâi zâk kut bâliņ otġigi hâuņâ mân okņaņġâban. A ziņ mân orotņâ otziņġâne buku otziņġâbi. Zen yatâ op ândim a ziņ zeņġât nânġâne âlip nâi upapkât nânġâmņik upi, 18 Zen a pisuk patâ zen sot lumberņâ op ândibigât kâtigibi. A ziņ kâsa otziņġâne lumberņâ den sâm dâzâņgobi. 19 Bukurâpnâ, a ziņ kut nâi mân orotņâ otziņġâne hâuņâ mân otziņġâbi. Hâukâu mân upi. Tosa zo Kembuġât kukņaņġât siņgi pane zimbap. Zorat Kembuġât ekabân den nâi itâ ziap, “Kembuņâ itâ sap, “Tosa mâkâmâkân, zo nâġât nep. Hâuņâ ziņġâziņġân, zo ninak ziņġâbat.’ Kambu zâk yatâ sap.”

20 Zen ko itâ upi. Kâsagâ nalemgât moi nalempindâban. Toogât nânġi too pindâban. Ģâ yatâ otnandâ kârâp kâukņâ kwâkņan pâna simbap yatâ upap. 21 Bâliņandâ mân mem ġei kwatġibap. Buņâ. Ģâ âlip op bâliņâ mem ġei kwâpan.

13

Hân a kutâ, zeņġât den.

1 A aksik patâ, zen hân a kutâ sot a sâtņâ zeņġât den lum ândibi. A kutâ nep, zo Anutugâren ġokņâ. Hân a kuta sot a sâtņâ zen Anutugât sâtkât ândie. 2 Zorat nâi zâk a kutâ zeņġât den birâm Anutugât den yatik birâbap. Oi den birâbi, zen yatik hâuņâ mimbi. 3 Orot mâmeziņ âlipņâ zen a kutâ zeņġât keņġât mân upme. Bâliņâ upme,

zen ko a kutâ zengât kengât upme. Zorat gâ kengât buŋ ândibâ sâmbâ ândi mâmangâ kubiknâ âlipnâ op ândiban. Gâ yatâ otna a kutânâ gâgât nângâgigi âlip upap. ⁴ Hân a kutâ, zen Anutugât kore a. Zinâ gâlem otginetâ âlip ândibangât sâmbâ zingip. Zen kâmbam hâuŋâ laŋ mân gâ gobi. A kutâ zen Anutugât kore a. Bâliŋ mâme zengâren nep tuum hâuŋâ zingâbi. Zorat gâ bâliŋ upan zo ko kengât upan. ⁵ A kutâ zengât dinzinâ lum kwâtâtibi. Zo Anutu zâkkât kengârâk buŋâ. A kutâ dinziŋ luluŋangât nângindâ mâtâp âlip nâi opmap. Zorat op ko mâtâp zo lâŋ ândinat. ⁶ Anutuŋâ galem a sot a kutâ nep sâmbâ zingip, zen nep zo tumegât op kât zengâren pame. ⁷ Zen kut nâi nâi sâsâŋ dâp otzingâbi. Kât sikumgât sâsâŋ, zo kât zingâbi. Kore otzingâbigât sâsâŋ, zen kore otzingâbi. Hurat kwatzingâbigât sâsâŋ, zen hurat kwatzingâbi. Dinziŋ lubigât sâsâŋ, zen dinzinâ lubi.

Kembugât den lum buku op tânagonat.

⁸ Kut nâi yenŋangât tosa mâkâne âkâbap. Buku oraŋgâm ândibigât sâmbâ zingip, zorat buku orot zo mân birâne geibap. Nâi zâk a toren buku otzingâm ândimap, zâk gurumin den lum ândimap sâsâŋ. ⁹ Gurumin denân den itâ ziap, “Ap ambin zet mân birâyanŋâm âbânanŋâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. A nâigât kut nâi laŋ mân mimban.” Zo sot den kâtik nâmbutnâ mâpotnâ kâuknâ itâ sâsâŋ, “Gikaŋgât otgimap, zo yatik a torennâ zengât otgibap.” ¹⁰ Buku op ândibapnâ a nâi bâliŋâ mân oraŋgâbap. Zorat nâi

zâk buku otziŋgâm ândibapŋâ gurumin den lum nanġâbap sâsânġ.

Nen târârâgâk ândinat.

¹¹ Zen narâk zirat topŋâ nânġâm ândie. Umanân gâbâ zaatpigât narâk mâte uap. Mârum siŋgi âlip topkwap nânġâwen, narâk zoren sumbemân zâinatkkât narâk kârep zeip. Zi ko narâk pânġkânok uap. ¹² Mârum haŋsâbâmap, zorat ŋâtâtikkât orot mâme bâliŋâ zo birâm âsakŋaŋgât hâmbâ âmbum kâsanij Sataŋ, zâkkât kâmut zen sot agom kinat. ¹³ Sirâmġât siŋgi op ŋâtâtikkât orot mâme bâliŋâ zo birâm târârâk ândinat. Too kâtik nem umgulip orot sot laŋ ândiândiŋ sot um kâlak sot kuk sârek zo mân upi. ¹⁴ Kambu Yesu Kristo, zâk sot pâlâtânġ op ândibi. Oi um sâkziŋan âkŋâle bâliŋâ muyagem bâliŋan diiziŋgâbâ sâi mân nânġâm kândâtġubi.

14

Siŋgi âlip doŋbep mo bituk zemniŋġap, nen ârândânġ Kembuġât siŋgi ândinat.

¹ Siŋgi âlibân bâbâ lolot ândime, zen buku otziŋgâbi. Den topŋaŋgât sânetâ zen sot den sârek mân âragum um kânok ândibi. ² A nâmbutŋâ ziŋâ nânġâ kwâkâ buŋâ nalem top top nime. Oi a nâmbutŋandâ nalem nâmbutŋâ mân nime. Zen zuu bâu sunum mân nime. ³ Nâi zâk nalem top top nemapŋâ bukuŋâ nalem toren mân nemap, zâkkât nânġi giŋiŋâ mân upap. Oi nâi zâk nalem nâmbutŋâ mân nemapŋâ bukuŋâ nalem top top nemap, zâkkât nânġi mân bâliŋ upap. Wangât, zen Anutugât ayâk, zorat. ⁴ Zorat itâ sa nânġâneġ.

Gâ wangandâ a nâigât kore a den dukunandâ dâp upap? Kore a zâk kâtigibap mo loribap, zo patânangât mâtenan upap. Oi zâk mân loribap. Patânâ Anutu, zâknâ tângoi kâtigem kinbap.

⁵ Oi sirâmgât zo yatik a nâmbutnandâ itâ nângâme, “Sirâm kânok, zo Kembugât sinji.” Yatâ nângâm kendon tapme. A nâmbutnâ, zinj ko sirâmgât itâ sâme, “Sirâm zo tirik bunâ. Sirâm aksik zen dâbâk.” Zorat nâ itâ sa nângânek. Sirâm nâinjâ mo nâinjâ, yatâ mo yatâ upâ sâm, nângâm kâtigem ândiban. Ka bukugoot den sârek mân âragubabot. ⁶ Nâi zâk sirâm kânokkât nângi zâizâinj oi kendon tâpmap, zo Kembugât op opmap. Oi a nâi zâk nalem top top nemap, zo Kembugât op nemap. Zâk Anutugâren sâiwap sâmnâ nemap. Oi a nâi zâk nalem toren mân nemap, zâk Kembugât op opmap. Zâk Kembugâren sâiwap sâm dukumap.

⁷ Âlip nângen. Neņgâren gâbâ nâinjâ dap yatâ Kambu sot bukurâp, zengât mân nângânângâ op zikņangârâk nângâm ândibap? Oi dap op zikņangârâk nângâm mumbap? Nen Anutugât sinji op ândimen sot mumen. ⁸ Ândiândi, zo Kembugât op ândimen. Mumu, zo Kembugât op mumen. Zorat ândinat mo munat, zo Kembugât sinji op utnat. ⁹ Zorat op Kristonâ mumunâ sot gwâlâ ârândânj kambu otniņgâbapkât momnâ mumunjan gâbâ zaarip.

¹⁰ Kristo zâk Kambu patâniņ ândiap. Zorat den nâi mâsikâziņga dâtnonek, “Gâ wangandâ bukugangât den sâm kwâkâban? Mo gâ wangandâ bukugangât nângâna giginj upap?” Nen

aksik patâ Kembangât mâtenan kirindâ nenġât den sâm kwâkâbap. ¹¹ Kembangât ekabân den nġai itâ kulemgune ziap,

“Kembunġa itâ sap, ‘Nâ ândim kwâtâtemangât a aksik patâ kinnâ topnan gam siminizin lim kwap pindiŋsânibi. Oi aksik patâ zen lâuzinġandâ sâm âlip kwatnibi.’ ”

¹² Zorat nen nânġen. Nġaran nen aksik patânġa Anutugâren pindiŋsâm topninġ sânatkât sâm ninġip. ¹³ Zorat op ko nen buku zenġât den hâuġa mân sâm kwâkânat. Bunġa. Nen itâ utnat. Nen buku nâmbutnġa umgulip kwatziŋġindâ Kembangât mâtâp walâbegât op nânġâmġik ândinat. ¹⁴ Nâ Kambu Yesu sot pâlatânġ op ândimanġa itâ nânġâm kwâtâtian. Nalem nġai mo nġai neindâ sumun upap, zo mân ziap. Ka nġai zâk nalem laġ nem sumunkubat sâm laġ nimbap, zâk perâkġak um sumun upap. ¹⁵ Oi itâ nânġan. Gâ nalem nġai nena bukugandâ gekġa nânġi mân dâp upap zo ko bukugoot buku mân op ândiban. Bunġa. Gâ yatâ op bukugâ tâmbetkuban yatâ upap. Bukugâ âlip upapkât Kristonġa zâkkât op moip. Gâ zorat nânġâm bukugâ nalemgât op mân tâmbetkuban. ¹⁶ Zen kut nġai orotnanġât nânġâne âlip oi zo op ândibi. Ka a nâmbutnġandâ sâm bâlinġ kwatziŋġâbegât galem oranġâm ândibi.

¹⁷ Anutugât um topnan ândiândinġ, zo dap yatâ? Zo sii nalem nemġik ândiândinġ? Bunġa. Um hâlâlu sot um lumbenġa sot Tirik Kaapumġaren gâbâ gâi sâtâre op ândiândinġ, zorânġa bonnġa. ¹⁸ A zen yatâ zo ândim Kristo kore oknanġanetâ Anutunġa ziŋġiri âlip upap. Oi a zinġa zenġât

nângâne dâp upap. ¹⁹ Oi zorat nen um kânok op tânagom ândinat kâtiginat. ²⁰ Gâ nalemgât opnâ Anutugât nep mân tâmbetkuban. Sii nalem aksik zo âlipnik. Ka nâi zâk nemnâ nâmbut tâmbetzângobapkât nep tuubap, yatâ nângâm nei bâliņ upap. ²¹ Gâ bukugâ kâsa okņangâbatkât zâkkât op nalem, waiņ too mo wan wan zo birâna dâp upap. ²² Gâ kut yatâ zo orotņangât um salek ziap, zo Anutu mâtenan mem ândina gikanâk zimbap. Zorat nâi zâk nalem nemap mo kut nâi nâi opmap, zorat um zâgât mân upap. Sâtârenjoot upap. ²³ Nâi zâk um zâgât op nalem nei bâliņ upap. Zâk nângâ kwâkâ op laņ nei bâliņ upap. Wangât, zâk nângâm pâlâtân kwâkņan mân uap, zorat. Kut nâi zo mo zo nângâm pâlâtân kwâkņan mân oindâ tosanjoot upap.

15

Yesugât tobat op niņ nângânângâyân mân ândinat.

¹ Kâtigem kin bâbâ lolot zo âkom diizingânat. Oi nen niņangârâk nângânângâyân mân ândinat.

² Nen bukurâpniņ zengât nângâm ândim âlip upi sot siņgi âlibân kâtigibigât betziņan minat.

³ Kristo zâk yatik zikņangât nângânângâ mân ândeip. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Kembu, gâ sâm bâliņ kwatgiwe. Zengât sâm bâliņâ zo nâgâren zariap.”

⁴ Mârumņan den sâm Kembugât ekabân kulemguwe, zo nen siņgi âlip top nângânatkât urâwe. Den zorân mem kâtikņan kwatniņgi

kut n̄ai sin̄gi kwatningip, zorat um bâbâlan̄ op n̄angân̄ngâ ândinat̄kât kulemguwe.

⁵ Zengât op Kembugâren itâ sâman ninâu sâman, “Mem kâtik̄nan̄ kwatningâmap, um bâbâlan̄ orot̄nangât marin̄â, zâkn̄â diizingi Yesu Kristogât op um kânok op ândibi. ⁶ Oi umziñ sot lâuziñ mindui Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu m̄apâsem sâman âlip kwâkn̄angâbi.” Zen yatâ upigât Kembugâren ninâu sâman.

Umñâ gâsâyagom ândibi.

⁷ Zorat op Anutu sâman âlip kwâkn̄angâbigât Kriston̄â umñandâ gâsuziñgip. Oi zen yatigâk umñâ gâsâyagom ândibi. ⁸ Nâ itâgât dâzânguan. Anutun̄â sâkurâpniñâ kut n̄ai n̄ai ziñgâbapkât sin̄gi den dâzângoip, zo bon upapkât Kristo zâk Yuda a nen̄gât kore a op ândeip. ⁹ Oi Anutun̄â hân n̄ain̄ gok zen tânzângoi sâman âlip kwâkn̄angâbigât yatâ oip. Zorat Kembugât ekabân den kulem n̄ai itâ ziap,

“O Kambu, nâ hân n̄ain̄ gok zengâren sâman âlip kwatgim kep mimbat.”

¹⁰ Oi den n̄ai itâ ziap, “Hân n̄ain̄ gokn̄â, zen Anutugât kâmut zen sot sâtâre upi.”

¹¹ Oi den n̄ai itâ ziap, “Hân n̄ain̄ gok, zen aksik Kambu sâman âlip kwâkn̄angâbi. A hânñâ hânñâ, zen zâk sâman âlip kwâkn̄angâbi.”

¹² Oi Propete Yesaian̄â den n̄ai itâ kulemgoip, “Nak tâtop̄nan̄ kâmn̄â, Yesegât kiun, zo takâm, zâk a hânñâ hânñâ zengât kambu patâ op kambu otziñgâbap. Oi hân n̄ain̄ gokn̄â zen zâkkâren n̄angâm pâlâtân̄ kwâkn̄angâbi.”

¹³ Nâ zengât op ninau sâm itâ sâman. “Nângâm pâlâtângât mariñâ, Anutu, zâknâ diizingi nângâm pâlâtân kwâkñangâm lummbenâ op sâtâre kwâkñan ândibi. Yatâ op ândine Tirik Kaapumñâ imbanâ zingî bet muyagibap, zorat nângâm um bâbâlan op ândibi.” Zengât nângâm yatâ ninâu sâman.

Paulo nepñangât den.

¹⁴ Bukurâpnâ, zengât nânga âlip uap. Zen âlip ândim singi âlipkât topñâ nângâme. Oi singi âlip ziiñak âragunâ sâm mân kwakpi. ¹⁵ Oi nâ Anutuñâ nep sâm nigipkât den nâmbutñâ kengât buñ dâzângom kulemgum zingân. Zen singi âlip nelâmzângobapkât kulemgum zingân. ¹⁶ Yesu Kristo, zâknâ nâ um kâtik singi âlip dâzângobatkât kore a nâbarip. Kembugât tirik namâ gâlem a ziñ Kembu kore okñangâme. Oi nâ zo yatik Kembu kore okñangâm singi âlip a um kâtik dâzângoman. Nâ Anutugât singi âlip nep tuuga Tirik Kaapumñâ um hâlâlu kwatziñgi Kembugât singi op ândibi.

¹⁷ Nâ Yesu Kristo sot pâlâtân op Anutu kore okñangâm nep zo tuuman, zorat nângâm sâtâre opman. ¹⁸ Nep zo ninak mân tuubam yatâ. Yesu Kristonâ mam otnigi a hân nâin gokñâ zen singi âlip nângâm lubigât lâunandâ sot bitnandâ nep tuuwan. Yesu Kristonâ mân mam otnigi nep tuuwan sâi ko dap yatâ sâm sâtâre sâbam? ¹⁹ Nâ Tirik Kaapumgâren gâbâ imbanâ mem Yerusalem kamânân gâbâ topkwap kulem sot sen mârât tuum âim Kristogât singi âlip pisuk, zo a hân dâp dâzângom aria Ilurikoñ hânân âi âkip. ²⁰ Oi a nâmbut ziñ tuuwayân tuubamgât Kristogât kut

siŋgi mân arip, zoren uŋakŋan âibatkat otnigip.
²¹ Kembugât ekabân den kulem nŋai itâ ziap, zorat dâp opman,

“Kembugât den siŋgiŋâ mân dâzâŋgowe, zen zo nâŋgâbi. Oi siŋgiŋâ mân nâŋgâwe, zen topŋâ nâŋgâbi.”

Paulo zâk Roma kamân walâm Sipen hânân âibam sâip.

²² Nâ yatâgât Roma kamânân gokŋâ zeŋgâren gâbam narâk dâp kwakman. ²³ Ândim gâwan, zo zeŋgâren gâbat sâm umnandâ nâŋgâm ândiwan. Zi ko hân torengen zi nep tuuman, zo âkap. ²⁴ Zorat Sipen hânân âibam zeŋgâren gâbatkat nâŋgan. Ga zen sot tâtat mâme op ko umâlip op a nâmbutŋandâ zeŋgâren gâbâ betnan sâne Sipen hânân âinat.

²⁵ Kândom nârâk ziren ko Anutugât siŋgi a kât betziŋan mimbam Yerusalem kamânân âibâman. ²⁶ Makedonia sot Grik hânân Kembugât kâmut ziŋ Yerusalem kamânân Kembugât siŋgi a nâmbutŋâ kanpitâ ândie, zen kât betziŋan minam sâm kâtigiwe. ²⁷ Zen um bâlâlân op kât mindunetâ dâp oip. Wangât, hân nŋain gokŋâ zen Yuda a zeŋgâren gâbâ siŋgi âlip miwe, zorat tosa zeŋgâren ziap. Oi tosa zo mâkâbigât sâkkât kut nŋai nŋai ziŋgâne dâp upap. ²⁸ Den zo bon oi ninak mem âim Yerusalem kamânân ziŋgâmŋâ âburem Roma kamân mâirâp zeŋgâren gâbat. Zeŋgâren ga tapŋâ Sipen hânân âibat. ²⁹ Nâ it nâŋgan. Nâ zeŋgâren gâbam bet bâsaŋ mân gâbat. Kristogâren gâbâ mâsop den yâmbâtŋâ mem ga ziŋgâbat.

Paulo zâkkât op ninâu sâbigât kulemgum zingip.

³⁰ Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât op sot Kaapumñâ buku orotņangât den umniñan pâmapkât kindap pâron den dâzângobâ. Zen nâgât op Anutugâren donbep ninâu sâbi. ³¹ Betnan mine Yudaia hânân Yuda a bitziñan gâbâ mâkânibap. Oi Yerusalem kamânân Kembugât siñgi a kut zo ziñga umâlep upi. ³² Zorâñâ bet Anutuñâ nâñgi umâlibân zeñgâren gam zen sot tap umnâ sânduksâbap. ³³ Um lumbe marinâ, Anutu, zâk aksik patâ zen sot ândibap. Zo perâkņak.

16

Paulo zâk Roma kamânân buku zeñgât nâñgâm ândeip.

¹ Ambân bukuniñâ Poibe, zen zâkkât topñâ mân nâñge, zorat nâ zâkkât itâ sa nâñgânek. Zâk Keñkerei kamânân kâmut betziñan mem ândimap. Zorat zâk zeñgâren gâi buku okņangâbi.

² Zen Kembugât siñgi ândienâ Kembugât op buku op beņñan mimbi. Zen yatâ utne dâp upap. Ambân zo zâk wan mo wangât okņangi nâñgânangâbi. Ambân zâk nâ sot nâmbutñâ donbep kore otningâm ândeip.

³ Oi Pirisila sot Akwila, Yesu Kristo nepņangât berân mâme a ambân, zet betnan miwet. Zet itâ dâzâkonek. Nâñgânâñgânâ zekâren ziap. ⁴ Zet nâgât op sâkzikņangât keñgât mân urâwet. Zorat nâyâk buñâ, kamân dâp Kembugât siñgi a zen sot zekât op umâlip nâñgâm ândien. ⁵ Zekât mirin

Yesugât kâmut mindume, a ambân zen zo sâmbâtâre otziŋgan.

Bukunâ Epaeneto, zâk Asia hân murukŋan kândom op Kristogât a oip. Zâk dukunek. Nâ zâkkât op nângâmŋik ândian.

⁶ Maria zâk yatik sâtâre okŋanŋan. Zâk zeŋgâren nep doŋbep patâ tuugip.

⁷ Yuda a bukuzatnâ Androniko sot Yunia tâk namin ârândâŋ nâmbârâwe, zekât nângâman. Zet zo dâzâkonek. Zet a kot patâ, Aposolo a zeŋgât kâmurân ândiwet. Nâ mârûm Kristo buŋ ândiwanân zet Kristogât a urâwet.

⁸ Bukunâ Ampiliato, zâkkât nâŋga âlip opmap. Kembugât op zâkkât nângâman.

⁹ Urbano, Kristogât nebân berân miangâwet sot bukunâ Sitaki, zet sâmbâtâre âlip kwatzikan. Zo dâzâkonek,

¹⁰ Apele, Kristogât a bonŋâ sot Aristobulo zâkkât kâmut zo, zeŋgât sâmbâtâre âlip kwatziŋgan.

¹¹ Yuda a bukunâ Herodion sot Nakiso zâkkât kâmurân gok nâmbutŋâ Kristogât siŋgi ândie, zeŋgâren umnâ kinzap.

¹² Ambân zagât Tiripaina sot Tiriposa Kembugât op nep patâ tuuwet sot Peasi zâk Kembugât op nep yatik tuugip. Zen sâmbâtâre âlip kwatziŋgan.

¹³ Kembugât a âlipŋâ Rupu sot mamŋâ, zekâren umnâ kinzap. Rupu mamŋâ zâkŋa mam otnigip.

¹⁴ Asiŋkirito, Philegoŋ, Hemesi, Patroba, Herema sot bukurâpziŋ sâmbâtâre âlip kwatziŋgan.

¹⁵ Pilogo sot ambân Yulia, Nereo sot ponâŋâ Olimpa sot Kembugât siŋgi a ambân zen sot ândime, zeŋgât âksik nâŋga âlip uap.

16 Kembangât op ziiñâ mindumñâ luyangâm ândibi. Kristogât kâmut kamân dâp ândie, zen Roma zengât op nângâm ândime.

Kembangât den sâsâñ a sarâ, zengât girem sâip.

17 Bukurâp, zengâren kâsâp ziap, zorâñ sinji âlip kwâkâm zingâwe, zo gulipkunam ue. A kâsâp muyagime, zengât galem orangâm ândibi.

18 A yatâ zo, zen sot pâlâtâñ mân upi. A yatâ zo, zen Kambu Kristogât kore a buñâ. Zen tep kâmbozingât kore op ândime. Oi den kelâk sâm a ambân nângânângâziñ giginâ nâmbutñâ kâitzângom um gulip kwatzingâme. 19 Zen ko Kembangât sât lume, zorat sinji sâne kamân dâp âim nanjip. Oi nâ zorat umâlip opñâ itâ upigât dâzângobâ. Kut ñâi ñâi âlipñâ, zo ko nângâm kwâtâtem mem ândibi. Oi kut ñâi ñâi bâliñâ, zo kândâtkom birâbigât otnigap.

20 Narâk mân kêrep oi lumben marinâ, Anutu, zâkñâ sâi Satañ mem ge kinziñandâ lân kwândâlibi.

Kambu Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzângoñandâ zengâren zimbap.

Buku den sot mâsop den.

21 Berân mâmenâ Timoteo sot Yuda bukurâpnâ Lukio sot Yason sot Sosipate, zen zengât nângânângâ ândime.

22 Teatio, nâñâ den zi Paulogât lâunjan gâbâ mem ekap ziren kulemguan. Oi nâ zo yatik Kembangât mâteñan zengât nângâman.

23 Gaio zâkñâ nâ sot Kembangât kâmut zi galem otningâmapñâ zo yatik zengât nângap. Erasto,

kamân zirât kât galem a sot bukuniñâ ñâi Kwato, zet yatik zeñgât nâñgobot.

²⁴ (Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzâñgozâñgoñandâ zeñgâren zimbap.)

²⁵⁻²⁶ Anutu zâkkât sinji âlip sâman sot Yesu Kristogât den sâm muyageman, zorat dâp nâñgâm pâlâtânziñ tânzâñgobapkat imbañâ zemñâñgap, Anutu, zâk sâm sâtâre okñâñgânat. Anutu zâk ândeipñak ândiap. Oi ândim zâibap. Anutugât diñâ tik zem gâip. Narâk ziren ko zâkkât sâtkât yatâ sâm muyagime. Zo a hân dâp ziñâ nâñgâm lubigât kânñan Kembugât ekabân sâm muyagem parâwe.

²⁷ Oi Anutu kânok zâk nâñgânâñgânâ patâ ândimap, zâk sâm âlip kwâkñâñgâm ândinat. Yesu Kristogât opñâ nen sâtâre okñâñgindâ sâtâre patâ zo âsagem zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

Zo yatik.

SINGI ÂLIP EKAP
The New Testament in the Komba Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini
copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Komba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0. You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

8e5b8dff-a54f-5e56-9b8c-1906f06b22d1